

**НАУКОВО-ТЕХНІЧНІ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

Національний університет кораблебудування

**УКРАЇНА І БІЛОРУСЬ:
ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ**

МАТЕРІАЛИ

**МІЖНАРОДНОГО
НАУКОВО-МЕТОДИЧНОГО
СЕМІНАРУ**

18-19 травня 2017 р.

Миколаїв ■ 2017

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
імені адмірала Макарова
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ГУМАНІТАРНИЙ ІНСТИТУТ НУК
Кафедра соціально-гуманітарних дисциплін
ГОМЕЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Франциска Скорини
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

УКРАЇНА І БІЛОРУСЬ: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ

міжнародний науково-методичний семінар

18–19 травня 2017 р.

*Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова,
кафедра соціально-гуманітарних дисциплін,
пр. Героїв України, 9*

МАТЕРІАЛИ СЕМІНАРУ

Миколаїв
НУК 2017

ОРГАНІЗАТОРИ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова**

Навчально-науковий гуманітарний інститут НУК

Кафедра соціально-гуманітарних дисциплін

Гомельський державний університет

імені Франциска Скорини

Історичний факультет

**Матеріали публікуються за оригіналами, які представлені авторами
Претензії щодо змісту та якості матеріалів не приймаються**

Відповідальний за випуск:

М. О. Федоренко

**Україна і Білорусь: історія та сучасність : матеріали міжнародного
науково-методичного семінару. 18–19 травня 2017 р. – Миколаїв :
НУК, 2017. – 38 с.**

В матеріалах міжнародного науково-методичного семінару висвітлюються наступні питання: 1) обговорення сучасного стану взаємовідносин України і Білорусі; 2) висвітлення спільної трагедії Українського і Білоруського народів під час Першої та Другої світових війн; 3) обговорення вузлових проблем сучасної української та білоруської історичної науки; 4) обмін результатами наукових досліджень, і їх популяризація серед молоді, громадськості, викладачів; 5) встановлення творчо-наукових і міжособистісних комунікацій серед дослідників і учасників семінару; 6) виявлення перспективних напрямів досліджень. Формування почуття регіонального патріотизму, гордості за свою «малу» Батьківщину та формування активної громадянської позиції серед молоді і студентства.

УДК 93:37.0:1(477)(476)

©Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова, 2017

УДК 930.1(477+776) «1917–1922»

Губський С. І.

Науково-дослідний інститут українознавства МОН України

м. Київ, Україна

ПИТАННЯ ДЕРЖАВНОГО БУДІВНИЦТВА В УКРАЇНІ ТА БІЛОРУСІ (1917–1922РР.) У ДОСЛІДЖЕННЯХ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ТА БІЛОРУСЬКИХ НАУКОВЦІВ

За роки незалежності після розпаду Радянського Союзу у 1991 р. й постання суверенних держав – України та Республіки Білорусь, поряд з іншими складовими гуманітарних наук, історичні дослідження вийшли на новий – небачений і неможливий до цього рівень. Історична наука в Україні та Білорусі інтегрується в європейський та світовий науковий простір. Історіографічна спадщина наших держав-сусідів, особливо в останні роки, гостро відчуває потребу в об'єктивній оцінці складного шляху свого становлення. Тому неупереджені дослідження боротьби українського та білоруського народів за своє національно-державне самовизначення в 1917–1922 рр. сьогодні актуальні як ніколи. Велике зацікавлення в цьому зв'язку викликають дослідження сучасних білоруських істориків про події в Україні в зазначений період і, відповідно, праці українських істориків про білоруський національно-державний рух цих років. За браком місця, ми не будемо детально зупинятися на даній проблематиці, лише коротко охарактеризуємо доробок науковців наших країн щодо зазначеної теми.

З білоруських науковців варто виділити дослідження О. М. Кукси [7; 8]. Його роботи є спробою на основі систематизації і комплексного аналізу архівних матеріалів розкрити основні напрями тактики і взаємодії білоруських і українських громадсько-політичних об'єднань і політичних структур в процесі становлення національно-демократичної і радянської форм державності в Білорусі і Україні з лютого 1917 р. по грудень 1922 р. В одній із своїх робіт автор зазначає: «Особливе значення в [цьому] дослідженні відводиться виявленню основних напрямків, змісту і форм взаємодії, а також співпраці білоруських і українських політичних структур після проголошення Української Народної Республіки (УНР) і Білоруської Народної Республіки (БНР), які прагнули, незважаючи на взаємні територіальні претензії, встановити добросусідські відносини між собою та іншими

державами, отримати міжнародне визнання, про що свідчили переговори між Київською місією БНР і українськими політичними структурами, в т. ч. з приводу створення білорусько-української федерації, під час яких проявилось розуміння дипломатичних, політичних, торговельних ініціатив білоруських діячів з боку українських лідерів, які, проте, офіційно так і не визнали незалежність БНР, що відповідало інтересам німецьких окупаційних властей. Орієнтація на зовнішні сили пізніше була визнана невдалою як білоруськими так і українськими політичними діячами, які нарікали на те, що не змогли опертися на внутрішні сили власних народів» [7, с. 3–4, пер. Г. С.].

Формування політичної системи в наших країнах, можливі варіанти цього процесу, зокрема програмні питання і тактика неонародницьких партій висвітлені в роботах В. Е. Козлякова [5; 6].

Білоруський історик В. А. Трофімчик доволі широко розкрив питання визначення кордонів БНР та українських державних об'єднань, тактики національно-демократичних організацій білорусів і українців [19].

В. М. Лебедева [10], С. А. Третяк [20] досліджували діяльність представництв БНР в Києві, торгово-економічні зв'язки між білоруськими та українськими національно-демократичними структурами. Білоруські історики Г. Г. Лазько [9], М. І. Старовойтов [17], А. В. Тихомиров [21] в своїх дослідженнях провели порівняльно-історичний аналіз взаємодії і тактики білоруських і українських національно-демократичних партій в 1918–1920 рр.

Дослідник В. Ф. Гігін в своїй дисертації дав ретельний аналіз діяльності білоруських і українських політичних партій національно-демократичного спрямування в умовах переходу політичної монополії до РКП(б) та її структурних підрозділів КП(б)Б та КП(б)У [3]. В статті І. А. Сороковика мова йде про спробу нового неупередженого погляду щодо ролі БСРР і УСРР під час утворення СРСР у 1922 р. [16].

Українська історична наука на сьогоднішній час вже має доволі значну кількість робіт, які ретельно вивчають питання виникнення білоруської національної форми державності у 1917–1918 рр. та її більшовицько-радянського варіанту у 1919–1922 рр. У працях В. М. Матвієнка [12; 13], О. Д. Бойка [2] розглядаються життєво важливі проблеми взаємовідносин України із суміжними й географічно близькими державами й державними утвореннями, зокрема БНР, що свого часу входили до спільного імперського політико-правового простору Росії. Так, В. М. Матвієнко проводячи аналіз тактики національно-демократичних партій в період формування державності в Україні та Білорусі, акцентує увагу на недосвідченості політичних дій керівників БНР на відміну від подібних державотворчих кроків тодішніх керманичів України. Робота О. Д. Бойка присвячена діяльності зовнішньополітичних відомств щодо визначення кордонів України періоду національно-визвольних змагань.

О. П. Барабаш-Тимофієва у своїй статті, присвяченій ідеї реалізації білоруської державності у 1917–1918 рр. акцентує увагу на тому, що проголошення 25 березня 1918 р. незалежності БНР у Третій Статутній грамоті Виконкому Всебілоруського з'їзду стало лише «... початковим етапом державного будівництва у Білорусі в ХХ ст. БНР була ... як поширювач білоруськості та білоруської культури... Політичної ваги вона, на жаль, не мала. Німецька окупаційна влада не дозволила БНР сформувати свої військові загони і, в цілому, вся діяльність БНР контролювалася німецькою окупаційною владою [1, с. 500]».

О. П. Панасюк у своїй статті подав стислий історичний екскурс щодо спроби білоруських національно-політичних сил сформувати власну національну армію та охарактеризував білоруський військовий рух в контексті національно-політичної ситуації 1917–1918 рр. [14].

Ю. В. Івашко з'ясував роль національно-політичних сил та внутрішню ситуацію в країні в процесі становлення Білоруської Соціалістичної Радянської Республіки (БСРР) [4].

Важливим надбанням української історіографії в дослідженні питань білоруського державотворення стали дисертаційні дослідження українських вчених О. Д. Панька [15], В. В. Мартиненка [11] та І. С. Стрикун [18].

Глибоко не заглиблюючись в аналіз цих робіт, лише наголосимо, що ці дослідження стали значним кроком вперед у висвітленні процесів національного державотворення у 1917–1922 рр. на території східноєвропейської частини колишньої Російської імперії загалом і в Білорусі зокрема. Можемо погодитись з думкою О. Д. Панька, що «... впродовж досліджуваного періоду білоруське питання було швидше об'єктом маніпулювання, ніж самостійним суб'єктом міжнародної політики.

Водночас можна стверджувати, що виникнення білоруської національної державності стало результатом реалізації права націй на самовизначення... [і] незалежно від результатів [Першої] світової війни і революції, білоруське питання було б тією чи іншою мірою ... інституціонізованим [15, с. 17]».

Таким чином, подальші наукові дослідження процесів українського та білоруського державотворення періоду національно-визвольних змагань 1917–1922 рр. слугуватимуть поглибленню наукової співпраці між істориками обох країн та сприятимуть налагодженню взаємовигідних зв'язків між нашими народами і державами в різних сферах суспільно-політичного, економічного, культурно-освітнього життя.

Список використаних джерел та літератури

1. Барабаш-Тимофієва, О. П. Ідея білоруської державності на початку ХХ ст. (Частина перша. 1915–1918 роки) / О. П. Барабаш-Тимофієва // Вісник Кам'янець-Подільського нац. ун-ту ім. І. Огієнка : Іст. науки. – 2014. – Вип. 7: На пошану академіка П. Т. Тронька (до 100-річчя від дня народження). – С. 495–503.
2. Бойко, О. Д. Формування території Української незалежної держави в часи Української революції (1917–1921 рр.) / О. Д. Бойко. – К., 2007. – 62 с.
3. Гигин, В. Ф. Формирование однопартийной системы в Беларуси (1917–1925 гг.) : автореф. дис.... канд. ист. наук / В. Ф. Гигин ; Бел. гос. ун-т. – Минск, 2003. – 20 с.
4. Івашко, Ю. В. Територіальний та політичний устрій БРСР (1919–1922 рр.) / Ю. В. Івашко // Наук. пр. іст. фак-ту Запорізького нац. ун-ту. – 2013. – Вип. 35. – С. 266–270.
5. Козляков, В. Е. К вопросу о созыве и итогах работы съезда народов России в Киеве (сентябрь 1917 г.) / В. Е. Козляков // Беларусь–Україна: гістарычны вопыт узаемаадносін : Міжнар. навук. канф., Мінск, 18–19 сакавіка 2003г.; Рэд. кал. : У. І. Навіцкі (гал. рэд.) і інш. – Мінск : Ін-т гісторыі НАН Беларусі, 2004. – С. 194–199.
6. Козляков, В. Е. Национальный вопрос и неонароднические партии. Начало ХХ в. – конец 20-х гг. (На материалах России, Беларуси, Украины) / В. Е. Козляков. – Минск : БГТУ, 2001. – 246 с.
7. Кукса, А. Н. На пути к самоопределению народов Беларуси и Украины в 1917–1918 гг. : монография / А. Н. Кукса. – Минск : БНТУ, 2012. – 340, [1] с.
8. Кукса, А. Н. Советская модель государственности в истории Беларуси и Украины в 1919–1922 гг. : монография / А. Н. Кукса. – Минск : БНТУ, 2012. – 349, [1] с.
9. Лазько, Р. Р. Беларусь ў еўрапейскай палітыцы, 1918–1925 гг.: Нарысы / Р. Р. Лазько, А.

М. Кротаў, М. М. Мязга. – Гомель : ГДУ, 2003. – 126 с.

10. Лебедзева, В. БНР–УНР : першы вопыт дзяржаўных стасункаў (вясна 1918 г.) / В. Лебедзева // Проблемы славяноведения : сб. науч. ст. ; И. В. Михутина (науч. ред.). – Брянск, 2002. – Вып. 4. – С. 198–211.

11. Мартиненко, В. В. Виникнення державності в Білорусі (1917–1918 рр.) : автореф. дис.... канд. іст. наук / В. В. Мартиненко ; Чернігівський нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2010. – 22 с.

12. Матвієнко, В. М. Політика УНР та Української Держави щодо новопосталих державних утворень на території колишньої Російської імперії (1917–1921 рр.) : автореф. дис.... д-ра іст. наук / В. М. Матвієнко ; Київський нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – К., 2003. – 40 с.

13. Матвієнко, В. М. Українська дипломатія 1917–1921 років: на теренах постімперської Росії / В. М. Матвієнко. – К. : ВПЦ «Київський Університет», 2002. – 397 с.

14. Панасюк, О. П. Спроби створення білоруської національної армії у 1917–1918 рр. / О. П. Панасюк // Наук. пр. іст. фак-ту Запорізького нац. ун-ту. – 2014. – Вип. 38. – С. 108–112.

15. Панько, О. Д. Становлення білоруської державності. 1914–1923 рр.: територіальний аспект : автореф. дис.... канд. іст. наук / О. Д.

Панько; Львівський нац. ун-т ім. І. Франка. – Л., 2004. – 20 с.

16. Саракавік, І. А. Удзел Беларусі і Украіны ва ўтварэнні Саюза ССР : спроба новага погляду / І. А. Саракавік // Беларусь–Україна : гістарычны вопыт узаемаадносін : Матер. міжнар. навук. канф., Мінск, 18–19 сакавіка 2003 г. / Ін-т гісторыі НАН Беларусі, Рэдкал : У. І. Навіцкі (гал. ред.) і ін. – С. 237–243.

17. Старовойтов, М. И. Политика белорусизации и украинизации в 20-е годы XX века: общее и особенное / М. И. Старовойтов // Известия Гостомельского гос. ун-та. – 2006. – № 2 (35). – С. 52–56.

18. Стрикун, І. С. Становлення білоруської державності (1917–1921 рр.) : автореф. дис.... канд. наук / І. С. Стрикун ; НАН Украіни, Ін-т історії Украіни. – К., 2010. – 22 с.

19. Трафімчык, А. В. Беларуская-ўкраінскае размежаванне па Берасцейска-Пінскаму Палессю / А. В. Трафімчык // Беларускі гістарычны часопіс. – 2006. – №4. – С. 17–23.

20. Трацяк, С. А. Кіеўская місія Беларускай Народнай Рэспублікі / С. А. Трацяк // Вес. Нац. акад. навук Беларусі. Сер. гум. навук. – 2005. – № 3. – С. 50–59.

21. Ціхаміраў, А. В. Станаўленне і развіццё беларуска-украінскіх адносін у 1918–1920 гг. / А. В. Ціхаміраў // Весн. Бел. гос. ун-та. – Сер. 3. – 2005. – № 3. – С. 28–32.

УДК 300.35

Дрожанова О. М., Ступак О. П.

Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова

м. Миколаїв, Україна

НАЦІОНАЛЬНА ДЕРЖАВА У ЗІТКНЕННІ ЛОКАЛЬНОГО І ГЛОБАЛЬНОГО

Глобалізація як багатовимірний процес суспільної трансформації, включаючи зростання торгівлі, інвестицій, подорожей та комп'ютерних мереж, у якому взаємопов'язані численні сили, робить національні кордони більш проникними. У цьому суголосні скептики й оптимісти, критики і прихильники глобалізації. Провідні європейські дослідники З. Бауман, У. Бек, Е. Гідденс, С. Кастельс, Ю. Габермас значну увагу приділяють проблемам і перспективам національної держави в епоху глобалізації. На думку Е. Гідденса, внаслідок того, що сучасні держави тісно пов'язані з регіональними і транснаціональними політичними й економічними угрупованнями і корпораціями,

кордони сучасних держав втрачають статус жорстких демаркаційних ліній. Їх швидше можна порівняти з «фронтирами», які відсовуються по мірі добровільного делегування урядами частини повноважень наднаціональним інститутам і організаціям [2, С. 21]. У. Бек наголошує, що «разом із глобалізацією руйнується структура основних принципів, на підставі яких дотепер організовувались і жили суспільства і держави, являючи собою територіальні, відмежовані один від одного єдності, ... з'являються нові силові і конкуруючі співвідношення, конфлікти та перехреснування між національно-державними єдностями й акторами, з одного боку, та

транснаціональними акторами, ідентичностями, соціальними просторами й процесами – з іншого» [1, С. 45].

Як емпіричні, так і теоретичні дослідження показують, що сама по собі держава як інститут залишається єдиним джерелом легітимності, соціальної відповідальності, гарантом суспільного блага (навіть значення цих функцій посилюється) [4]. Проте слід усвідомити, що одна з найгостріших проблем сучасних національних держав – недостатня культурна гомогенність населення. Розглядаючи глобалізацію як фундаментальну реструктуризацію соціальних інститутів та їхніх взаємозв'язків, одним з наслідків якої є нові форми соціальної і культурної диференціації як в окремих країнах, так і в світі в цілому [3, С. 352], слід відмітити зміну діалектики глобального і локального. Одна з тенденцій глобалізації – це фрагментація та диференціація. Виникнення значних соціальних розмежувань, поглиблення культурної і соціально-психологічної розмаїтості є невід'ємною складовою глобалізації, а не лише реакцією на її негативні наслідки. З одного боку, глобалізація посилює гомогенізацію та уніфікацію, які загрожують культурам і традиціям, локальним і національним ідентичностям, з іншого – глобалізація сприяє збереженню і розвитку відмінностей і багатоманітності, а отже захисту локальності й гетерогенності. Вказані двоїсті тенденції глобалізації найпотужніше виявляються у викликах, які постають перед національними державами.

Розв'язання антиномій, спричинених глобалізацією, передбачає розуміння того, що діяльність людей у тих життєво важливих аспектах, які визначаються рівнем розвитку науки і техніки, стає системно організованою, щільно інтегрованою в масштабах всього людства. Але в тій частині, у якій діяльність людей залежить від їхнього ціннісного вибору, етнокультурної ідентичності, людство залишається цивілізаційно

багатоманітним, диференційованим, розколотим. Політичний процес, що відбувається сьогодні, відроджує інтерес до національних культур як головного механізму збереження місцевих географічних і культурних відмінностей та їх інтеграції у новий світовий порядок. Таке термінологічне нововведення як «глокалізація», підкреслює перспективу глибинного синтезу локальних і глобальних смислів у новому типі стратегічної поведінки – одночасно мислити глобально, але діяти локально.

Все сказане свідчить, що сьогодні необхідне всебічне вивчення впливу глобалізації на усі царини життя суспільств і національних держав, визначення стратегій національної та культурної політики. Виконання цих завдань соціальними науками потребує не лише поглиблення емпіричних і теоретичних досліджень, а й розробки концептуальних засобів осмислення суперечностей, викликаних глобалізацією.

Список використаних джерел та літератури

1. Бек, У. Что такое глобализация? / У. Бек ; Пер. с нем. – М. : Прогресс–Традиция, 2001. – 304 с.
2. Гідденс, Е. Нестримний світ: як глобалізація перетворює наше життя / Е. Гідденс ; Пер. з англ. – К. : Альтерпрес, 2004. – 108 с.
3. Ступак, О. П. Соціокультурні умови формування суб'єктивності в контексті глобальних змін / О. П. Ступак // Актуальні проблеми психології : Зб. наук. праць / Інститут психології ім. Г. С. Костюка АПН України; За ред. С. Д. Максименка. – Т. 7. Екологічна психологія. – К.; Миколаїв : Іліон, 2009. – С. 352–355.
4. Хелд, Д. Глобальні трансформації : Політика, економіка, культура / Д. Хелд, Д. Гольдблатт, Э. Макгрю, Д. Перратон ; Пер. с англ. – М. : Праксис, 2004. – 576 с.

УДК 94(477):364:394.91

Дудник В. М.

Київський національний торговельно-економічний університет

м. Київ, Україна

СПІВПРАЦЯ УКРАЇНСЬКИХ ТА БІЛОРУСЬКИХ ВОЛОНТЕРІВ В УМОВАХ ПРОВЕДЕННЯ АТО

Розглядаючи феномен активності людини у соціально-політичному житті власної країни, важливо не забувати, що її найбільш активні

прояви відбуваються у складних історичних ситуаціях і диктуються не лише патріотичними почуттями а й загальнолюдськими цінностями, що

властиво представникам різних поколінь, соціальних верств, професій та народів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких автори торкаються проблематики функціонування доброчинності в Україні дає підстави стверджувати, що тематика вивчається досить активно та ґрунтовно фахівцями різних галузей знань. Цікавість науковців викликають історичні [5-6; 7, с. 244; 12, 22 с.] та сучасні соціально-політичні [1, с. 305; 13, с. 44] передумови розвитку громадської активності в регіонах України. В результаті маємо наративи різних нюансів добродійного руху у державі, його умов, форм, особливостей і тенденцій розвитку. Складовою наукового пошуку може стати тематика співпраці українських благодійників із колегами різних країн.

Історія взаємодії українських та білоруських волонтерів сягає корінням тих часів, коли волонтерство як громадський рух виникало в обох країнах. Прикладом міжнародної діяльності доброчинників може бути міжнародний форум волонтерів Червоного Хреста у Латвії, де, щорічно з 2006 р., беруть участь українські команди, постійно зустрічаючись із колегами з Білорусії [2]. Підвалини майбутньої співпраці закладають такі заходи як збір у липні 2013 р. в с. Світязь Шацького району на Волині юних волонтерів-рятувальників Волинської обл. України, Брестської обл. Республіки Білорусь та Підляського воєводства Польщі [9]. Спільні заходи дають можливість благодійникам обмінюватися досвідом роботи щодо незахищених верств суспільства, піклуватися про тварин та довкілля.

Але особливою причиною взаємодопомоги волонтерів двох східнослов'янських народів стали події, викликані анексією Криму та бойовими діями на Донбасі. Допомога на території України потерпілим та переміщеним особам, які змушені були залишити свої домівки у зоні проведення АТО, і переселенням до Білорусії стала новим видом діяльності. Весною 2014 р., волонтери організації «Станція Харків» евакуювали людей з території Донбасу та розміщували їх у своєму місті. До доброї справи долучалися громадяни багатьох країн Америки та Європи, надсилаючи гуманітарну та фінансову допомогу. Білоруси взагалі приїхали до України і власноруч надавали допомогу тим, хто її потребує. Вахта чотирьох осіб, які змінювалися іншими через два тижні, стала доброчинною, безстроковою та добровольчою акцією білорусів, які акцентували, що допомагатимуть українцям стільки, скільки у цьому буде потреба. Один із них, Олег Жлутка, пояснив: «... Україна є країною-сусідом, відповідно у нас є певні економічні зв'язки, і нам вигідно, щоб сусіди були благополучними, успішними, а ми мали з ними передбачувані зв'язки та контакти» [4].

Організація «Станція Харків» стала першим партнером «Білоруської правозахисної

гуманітарної місії в Україні», яка об'єднала волонтерів із низки білоруських правозахисних організацій, метою котрих стала допомога країні, де виник збройний конфлікт. Білоруси допомагали приймати, сортувати та розподіляти гуманітарну допомогу для населення регіонів, працювали на телефонах «гарячої лінії», проводили анкетування серед переселенців. В кінці 2015 р. група з мінського офісу правозахисного центру «Весна» відвідала за запрошенням ініціативи «Співдружність» Одесу, де провела семінар щодо боротьби із фобіями та познайомила присутніх із концепцією гуманітарного антифашизму. Правозахисники з Бреста знайшли собі партнерів у Львові, який географічно знаходиться ближче ніж Мінськ, але окреслений у свідомості стереотипом небезпечного для російськомовних громадян міста. Білоруси організували показ фільму «Причина смерті – прочерк», присвячений використанню вищої міри покарання у їх країні і були вражені, що у «небезпечному місті» тема викликала більший суспільний резонанс ніж на батьківщині. Вітебський координатор Білоруського Хельсінського комітету Павло Левінов за своєю ініціативою відвідав Дніпро, де познайомився з роботою координаційного центру для переселенців «Допомога Дніпра» та облаштуванням п'яти модульних містечок, побудованих на кошти уряду Німеччини. За його словами вітебські правники ведуть моніторинг дотримання прав біженців, котрих у Білорусії стає все більше і лівову частку з них складають громадяни України. Подібні візити до нашої країни дозволяють білоруським волонтерам краще зрозуміти українців, які знайшли притулок у Білорусії [8].

В кінці 2014 р. Міжнародний комітет і Міжнародна федерація Червоного Хреста та Червоного Півмісяця прийняли рішення про виділення Білорусії коштів через прибуття до країни осіб, переміщених із Луганської та Донецької областей. Обсяги допомоги були розподілені між регіонами залежно від кількості прибулих. У Вітебській області, приміром, за перші чотири місяці 2015 р. 500 переселенців змогли отоваритися в одному із місцевих універмагів та гіпермаркеті «Євроопт» на загальну суму 465 млн білоруських рублів. В результаті інспекції представників Червоного Хреста робота білоруських волонтерів була оцінена як успішна і на потреби українських переселенців виділені додаткові кошти. У квітні 2015 р. стартував новий етап роботи – видача мігрантам ваучерів на суму 1340 млн білоруських рублів для придбання одягу та взуття [10]. Для мігрантів з України, які зупинилися у сільській місцевості, білоруські волонтери організовували групові поїздки у супроводі своїх консультантів для соціального шопінгу [3].

Увагу білоруських волонтерів привертають не лише потреби переселенців та захист їх громадських прав, а й питання допомоги учасникам бойових дій, які потерпають від обставин, що несуть загрозу життю та здоров'ю. У квітні 2015 р. на Донбас із Білорусії вирушив реанімобіль «Ратауница», придбаний на кошти активістів [15]. У червні 2016 р. білоруський волонтер, Андрій Стрижак, повідомив, що учасникам ініціативи «Гуманітарний маршрут Білорусь – АТО» за час їх допомоги вдалося зібрати кошти і закупити ще санітарний автобус «Майя» та автомобіль для перевезення медичних бригад «Зорка» [11].

Не дивлячись, що у кожного українця така турбота викликає щире вдячність, особливо корисною і важливою є допомога білоруських волонтерів в ідеологічному протистоянні з представниками «руського мира» та «руської весни». Коли у грудні 2016 р. активісти Українського Кіберальянсу розкрили російський інформаційний ресурс, який працював під вивіскою «Білоруський військово-політичний огляд» і займався розпалюванням міжнародної ворожнечі у Білорусі, волонтери спільними зусиллями встановили, що фізично ресурс розташований у Російській Федерації. Білоруські волонтери з'ясували, що для поширення агресивної пропаганди використовується фейковий акаунт нібито військового пенсіонера із Борисова (чи Мінська) «Євгенія Рубцова», зареєстрований у соцмережі «VK» та «FB», а насправді реальний Євгеній Рубцов мешкає у м. Северодвінську Архангельської області і аватар акаунта зареєстрований там [14].

Для українців допомога білоруського народу залишається важливою та цінною. Крім щирої вдячності пересічних українських громадян, волонтерів, переселенців та армійців, вона відзначена українською владою. Церемонія нагородження найбільш активних білоруських волонтерів відбулася 30 червня 2016 р. на території української дипломатичної місії у Мінську під час урочистості з приводу 20-річчя прийняття Конституції України. Тоді тимчасовий повірений у справах України у Білорусі Валерій Джиган вручив почесну грамоту посольства засновнику ініціативи «Гуманітарний маршрут Білорусь – АТО» громадському діячу із Гомеля Андрію Стрижаку за вклад у нашу спільну перемогу та за роботу в зоні АТО. У відповідь нагороджений зазначив, що білоруси повсюди однаково відчують український біль [11].

Таким чином, робота білоруських волонтерів на території України та Білорусії дає підстави стверджувати, що братній народ не залишився осторонь гуманітарних та політичних проблем на українській землі. Це ще більше зміцнює історичні, політичні, економічні, гуманітарні зв'язки між нашими націями, розширює досвід проведення

доброї роботи, урізноманітнює тематику благодійної допомоги та йде на користь українцям і білорусам.

Список використаних джерел

1. Балюк, Р. Традиція та новаторство в умовах техногенних катастроф / Р. Балюк // Історико-культурна спадщина ... : матеріали міжнарод. наук.-практ. конф., 7-9 квіт. 2015 р. / Нац. авіац. ун-т. – К. : Талком, 2015. – С. 305.
2. Валентина, Романюк. Голова Деснянської районної організації Товариства Червоного Хреста Києва [Електронний ресурс]. URL : <http://www.dunan.com.ua/uk/our-activities/32-volunteers.html>.
3. Витебский Красный Крест получит 240 ваучеров на покупку одежды для мигрантов с Украины [Электронный ресурс]. URL : http://socnews.by/charity/2015/01/08/article_612.
4. Гузин, О. Іноземні волонтери: до Харкова приїдуть білоруси-волонтери аби допомагати переселенцям [Електронний ресурс] / О. Гузин, І. Мельник І. URL : <http://www.visti.tv/new.aspx?newsid=37486>.
5. Дудник, В. М. Медіа-портал української діаспори «Vidia» як об'єкт дослідження історії волонтерського руху на півдні України / В. М. Дудник // Миколаївщина і Північне Причорномор'я: історія і сучасність: матеріали Всеукраїн. наук.-метод. конф. до 80 річниці від дня народж. Б. М. Мозолецького. 23-24 верес. 2016 р. / Нац. ун-т кораблебуд. – Миколаїв : НУК, 2016. – С. 15–18.
6. Дудник, В. М. Роль волонтерських організацій Південної України у функціонуванні громадянського суспільства / В. М. Дудник // Миколаївщина і Північне Причорномор'я: історія і сучасність. До 95-ї річниці Нац. ун-ту кораблебудування ім. адмірала Макарова : матеріали Всеукр. наук.-метод. конф. 2 жовтня 2015 р. / Нац. ун-т кораблебуд. – Миколаїв : НУК, 2015. – С. 16–19.
7. Качмала, В. І Наростання загальної кризи на Лівобережній Україні в роки Першої світової війни / В. І. Качмала // Краєзнавство. – 2011. – № 4. – С. 238–246.
8. Миссия выполнима: как белорусские волонтеры помогают Украине? [Электронный ресурс]. URL : <http://www.dw.com/ru/миссия-выполнима-как-белорусские-волонтеры-помогают-украине/a-19086880>.
9. На Волині зустрілись волонтери-рятувальники з трьох країн [Електронний ресурс]. URL : <http://prokovel.com/kovel-4922.html>.
10. Новый этап выдачи украинским мигрантам ваучеров на покупку одежды [Электронный ресурс]. URL : http://socnews.by/charity/2015/04/06/article_3663.

11. Посольство України нагородило волонтеров инициативы «Гуманитарный маршрут Беларусь – АТО» URL : <http://www.belvpo.com/ru/71210.html>.

12. Слюсаренко, П. М. Армія УНР в умовах боротьби за українську державність : автореф. дис.... канд. іст. наук : 20.02.22 / П. М. Слюсаренко, Нац. акад. оборони України. – К, 2006. – 22 с.

13. Соколюк, С. М. Передумови створення Військово-Морських Сил України (1989–1992 рр.) /

С. М. Соколюк // Воєнна історія. – 2012. – № 2(62). – С. 30–45.

14. У Білорусі викрили колеґ пропагандистів «російської весни» [Електронний ресурс]. URL : <https://politeka.net/ua/389086>.

15. Українським воїнам допомагають волонтери із Білорусії URL : <http://www.nrcu.gov.ua/news.html?newsID=2146>.

УДК 947(476)«1924–1926»

Елізараў С. А.

Гомельскі дзяржаўны тэхнічны ўніверсітэт імя П. В. Сухога

г. Гомель, Беларусь

ГОМЕЛЬШЧЫНА Ў ПРАЦЭСАХ ФАРМІРАВАННЯ РАСІЙСКА- ЎКРАЇНСКОЙ МЯЖЫ (1919–1926 ГГ.)

Савецкае нацыянальна-дзяржаўнае будаўніцтва на першым сваім этапе патрабавала вырашэння шматлікіх праблем, вызначаных балшавікамі да рэвалюцыі толькі ў самай агульнай форме. Адна з іх – на падставе чаго і як практычна вызначаць мяжы савецкіх нацыянальна-дзяржаўных новаўтварэнняў. Адначасова з гэтым савецкая ўлада пачала рэарганізацыю былога адміністрацыйна-тэрытарыяльнага дзялення. Гэтыя два працэсы – вызначэнне міждзяржаўных і новых адміністрацыйна-тэрытарыяльных межаў – часта праходзілі адначасова, аказваючы ўзаемны ўплыў.

У прыватнасці, у пачатку 1919 г. з'явіўся праэкт Палескага камітэта РКП(б), размешчанага ў тый час у Гомелі (павятовым цэнтры Магілёўскай губерні). Гэты праэкт прапанаваў стварэнне новай губерні з цэнтрам ў Гомелі, да якой планавалася далучыць (акрамя іншых) таксама і чатыры паўночных павета Чарнігаўскай губерні: Мглінскі, Старадубскі, Суражскі і Навазыбкаўскі [1, с. 169].

Наркамат унутраных спраў Савецкай Расіі станоўча аднесся да гомельскай ініцыятывы. 5 лютага 1919 г. міжведамасная нарада пры эканамічна-прававым аддзеле Наркамата замежных спраў РСФСР таксама аднагалосна прызнала неабходнасць стварэння Гомельскай губерні шляхам перанясення губцэнтра з Магілёва ў Гомель з пашырэннем тэрыторыі новай губерні, у тым ліку за кошт Мглінскага, Старадубскага, Суражскага і Навазыбкаўскага паветаў Чарнігаўскай губерні [2, с. 26].

Матывы і неабходнасці, і мэтазгоднасці ўключэння паўночных паветаў Чарнігаўскай губерні ў склад новай губерні, якімі кіраваліся партыйна-савецкія лідэры Савецкай Расіі, мелі як

стратэгічны, так і чыста тактычны характар. Па-першае, лічылася, што гэта дапаможа ўмацаваць савецкую ўладу ў паўночных чарнігаўскіх паветах, якія знаходзіліся значна бліжэй да Гомеля, чым да свайго губернскага цэнтра Чарнігава. Гомель сапраўды быў буйным прамысловым цэнтрам са значнай колькасцю рабочых, што рабіла яго рэальным палітычным цэнтрам савецкай улады для ўсяго шырокага сялянскага рэгіёна. Па-другое, сыравіну для развітой запалкавай і папяровай прамысловасці гэтыя паветы атрымлівалі з расійскіх губерняў, у тым ліку з паветаў Магілёўскай губерні. Па-трэцяе, існавалі сур'ёзныя цяжкасці забяспячэння харчаваннем паўночных чарнігаўскіх паветаў, што выклікала незадаволеннасць мясцовага насельніцтва: савецкі ўкраінскі ўрад у той час прызнаваў сваю няздольнасць арганізаваць завоз прадуктаў харчавання з паўднёвых рэгіёнаў Украіны і меркаваў, што Гомель, звязаны чугункай з цэнтрам Расіі, зможа гэтыя праблемы рашыць больш эфектыўна. Па-чацвёртае, па нацыянальнаму складу насельніцтва гэтыя паветы былі руска-беларускімі: па перапісу 1897 г. рускія складалі 71 %, беларусы – 25%, а ўкраінцы – толькі 1% [3, арк. 14].

Аднак паляпшэнне харчовага забяспячэння паўночных чарнігаўскіх паветаў значна паўплывала на змяненне пазіцыі ўрада УССР і мясцовых кіраўнікоў. На пасяджэнні Гомельскага губкама 2 мая 1919 г. адзначалася, што «ў Кіеве цяперашнія савецкія ўлады вельмі незадаволеныя далучэннем да нас паветаў Чарнігаўскай губерні» [4, арк. 53об]. А VII Старадубскі павятовы з'езд Саветаў (20–25 мая 1919 г.) наогул заявіў, што так як «усяляекае далучэнне той ці іншай тэрыторыі або вобласці

павінна прохадзіць выключна толькі шляхам рэфэрэндума, г. зн. апытання насельніцтва, што ў дадзеным выпадку не было зроблена» катэгарычна выступіў супраць аддзялення «ад Роднай Украіны». У прынятым звароце да гомельскага губсезду наогул было прапанавана далучыць новую Гомельскую губерню да Савецкай Украіны [5, арк. 360б, 40].

Тым не менш вырашальную ролю адыграла пазіцыя партыйна-савецкага кіраўніцтва Савецкай Расіі. 25 мая 1919 г. адбыўся I з'езд Саветаў Гомельскай губерні, які прыняў рашэнне ўтварыць Гомельскую губерню ў складзе РСФСР з 14 павеатаў, у тым ліку Навазыбкаўскага, Мглінскага (з Пачэпскім раёнам), Старадубскага і Суражскага [6, арк. 21].

Паспяховае рашэнне БССР праблемы вяртання тэрыторыі ў 1924 г. са складу РСФСР і неабходнасць удасканалення адміністрацыйна-гаспадарчага дзялення падштурхнулі і кіраўніцтва УССР да актывізацыі сваіх намаганняў па карэкціроўцы межаў з РСФСР і БССР. У 1924 г. Усеўкраінскі ЦВК высунуў праект удакладнення межаў з Савецкай Расіяй шляхам далучэння часткі яе тэрыторыі да Савецкай Украіне. [7, арк. 1–2, 39]. Праект змены знешніх межаў УССР грунтаваўся на двух асноўных прынцыпах: а) адміністрацыйнай і эканамічнай мэтазгоднасці, б) нацыянальнай аднастайнасці насельніцтва і эканамічнага прыцягнення мясцовасці да буйных эканамічных цэнтраў. Абодва гэтыя прынцыпы складалі аснову адміністрацыйна-гаспадарчай рэформы, якая праводзілася ў той час па ўсім Савецкім Саюзе.

Пастановай Прэзідыума ЦВК СССР ад 11 красавіка 1924 г. для ўрэгулявання спрэчных тэрытарыяльных пытанняў была створана камісія ЦВК СССР на чале са старшынёй Прэзідыума ЦВК БССР А.Г. Чарвяковым. Украінскі праект сярод іншага прадугледжваў перадачу Сямёнаўскай воласці Навазыбкаўскага павета Гомельскай губерні ў склад Савецкай Украіны. Тэхнічная падкамісія камісіі ЦВК СССР падтрымала ўкраінскія прапановы і падрыхтавала матэрыялы па Сямёнаўскай воласці, згодна з якімі ўкраінцы складалі 62 % насельніцтва воласці, а з пункту гледжання «выпроставання ўкраінскай мяжы» далучэнне Сямёнаўскай воласці да Украіны прызнавалася «карысным».

Ва ўмовах, калі Гомельская губерня ў 1924 г. страціла палову сваёй тэрыторыі, якая перайшла ў склад БССР, інфармацыя пра магчымую страту і Сямёнаўскай воласці выклікала сур'ёзныя турботы ў гомельскага кіраўніцтва. Для ўмацавання сваёй пазіцыі гамельчанам неабходная была падтрымка ад самой Сямёнаўскай воласці. Выконваючы распараджэнне Гомельскага губвыканкама, кіраўніцтва Сямёнаўскай воласці, ня апытаўшы насельніцтва, а выкарыстоўваючы «адміністрацыйны рэсурс», правяло на валасным

з'ездзе Саветаў 29–31 снежня 1924 г. рашэнне «хадайнічаць перад ЦВК СССР аб пакіданні Сямёнаўскай воласці ў межах РСФСР» [7, арк. 8].

Гэтае рашэнне выклікала ў насельніцтва Сямёнаўскай воласці, як адзначалі кіраўнікі валвыканкама, «нараканьні і незадаволенасць». Гэтыя настроі былі настолькі моцныя, што Сямёнаўскі валвыканкам вымушаны быў даручыць сельсаветам правесці сходы насельніцтва з адным пытаннем: «Пажадана насельніцтву далучыцца да Украіны або застацца ў межах РСФСР». У пачатку лютага 1925 г. такія сходы былі праведзены ў м. Сямёнаўка і ў большасці вёсак воласці. Пераважная большасць сходаў адназначна выказалася за «далучэнне да УССР ў самы кароткі тэрмін» [8, арк. 73–78]. Матывамі за далучэнне да УССР былі і нацыянальныя фактары (большасць лічылі сябе ўкраінцамі), але перш за ўсё – фактары эканамічныя: прадукцыя саматужных промыслаў м. Сямёнаўка традыцыйна арыентавалася на ўкраінскі рынак збыту, самі сямёнаўскія саматужнікі таксама традыцыйна сыходзілі на заробкі ва Украіну, да таго ж у ўмовах «зямельнага голаду» насельніцтва воласці арыентавалася на перасяленне ў Украіну («гэтыя землі бліжэй і на перасяленне на гэтыя землі патрабуецца менш выдаткаў»). Важную ролю адыграў і «падатковы фактар»: суседнія ўкраінскія вёскі плацілі меншы сельгаспатак, чым сяляне Сямёнаўскай воласці. Меркаванне насельніцтва было настолькі аднадушна, што прэзідыум Сямёнаўскага валвыканкома 17 лютага 1925 г. прыняў рашэнне «хадайнічаць перад ЦВК СССР аб пераходзе Сямёнаўскай воласці ў склад УССР». XVI Сямёнаўскі валасны з'езд Саветаў у сакавіку 1925 г. пацвердзіў неабходнасць далучэння воласці да Савецкай Украіне [8, арк. 72, 177]. Нягледзячы на ўсе пратэсты Гомеля пастановай ЦВК СССР ад 16 кастрычніка 1925 г. Сямёнаўскі воласць Навазыбкаўскага павета Гомельскай губерні была перададзена ў склад УССР.

У першае дзесяцігоддзе савецкай улады змены нацыянальна-дзяржаўных і адміністрацыйна-тэрытарыяльных межаў перш за ўсё разглядаліся партыйна-савецкім кіраўніцтвам як сродак для вырашэння галоўнага палітычнага пытання – умацавання ўлады Саветаў на месцах, канцэнтрацыі сіл ў пралетарскіх цэнтрах і распаўсюджванне іх ўплыву на навакольныя сялянскія тэрыторыі. Пытанні эканамічныя разглядаліся пры гэтых рэарганізацыя, па-першае, з пункту гледжання падтрымкі прамысловасці гэтых цэнтрах, па-другое, у мэтах стварэння адзінай рэгіянальнай эканамічнай прасторы, па-трэця, у кантэксце найбольш эфектыўнага вырашэння харчовага пытання. Нацыянальны аспект выкарыстоўваўся як дапаможны, якія ўлічваўся толькі ў той ступені, у якой гэта магло спрыяць замацаванню ўлады бальшавікоў на велізарных прасторах былой Расійскай імперыі.

Спісак выкарыстаных крыніц і літаратуры

1. Карасев, А. Д. Из истории Гомельской губернии / А. Д. Карасев // Беларускі археаграфічны штогоднік. – Мінск, 2003. – Вып. 4. – С. 163–176.
2. Гомельская губерния. 1919–1926 гг. : документы и материалы / сост. : М. А. Алейникова [и др.]; редкол. : В. И. Адамушко [и др.]. – Минск : НАРБ, 2009. – 270 с.

3. Дзяржаўны архіў Гомельскай вобласці (ДАГВ). Ф. 24. – Воп. 1. – Спр. 310.
4. Дзяржаўны архіў грамадскіх арганізацый Гомельскай вобласці. Ф. 1. – Воп. 1. – Спр. 5.
5. Там жа. Ф. 1. – Воп. 1. – Спр. 101.
6. ДАГВ. Ф. 24. – Воп. 1. – Спр. 1.
7. ДАГВ. Ф. 24. – Воп. 1. – Спр. 358.
8. Там жа. Спр. 599.

УДК 81'373.46

Казанцэў Я. Я.

Рэспубліканскі інстытут вышэйшай школы

г. Мінск, Беларусь

ТЭРМІНАЛОГІЯ МЛЫНАРСТВА XVI–XVIII СТ. НА ТЭРЫТОРЫІ УКРАЇНЫ І БЕЛАРУСІ

Вывучаючы гісторыю млынарства на тэрыторыі Беларусі або Украіны, даследчык непазбежна сутыкаецца са спецыяльнай тэрміналогіяй. Пры спробах зразумець некаторыя тэрміны і рэаліі ўзнікаюць пэўныя цяжкасці. У гэтым артыкуле будуць разглядацца такія выпадкі.

Маскоўскі стольнік Пётр Андрэевіч Талстой, вандруючы па Еўропе, у красавіку 1697 г. наведваў сённяшняю сталіцу Беларусі Мінск, тагачасны цэнтр аднаго з ваяводстваў ВКЛ у складзе Рэчы Паспалітай, пакінуўшы апісанне гораду. Ёсць у ім наступнае выказанне: «Скрозь Мінск течет река Висловица невелика, на ней есть мельница о четырех камнях, и через ту реку мост изрядной, деревянной [13, С. 18]». Гэтыя словы выглядаюць нязвыкла на фоне апісанняў мінскіх млыноў у старабеларускіх і старопольскіх дакументах, дзе згадваецца не колькасны камянеў, а колькасць колаў: «млынъ замковый, на рече Свислочи збудованный, в котором чотыры кола [1, С. 61]» (1592 г.); «młyn ze dwiema kołami, przy groble swey mieyskiej, na rzecze Swisloczy, w koniec mostu nizkiego [1, С. 106]» (1616 г.). Першае апісанне тычыцца замкавага млына, які здаўна належаў замку як установе каралеўскай улады, другое – гарадскога, пабудаванага мяшчанамі паводле прывілею на магдэбургскае права. У абодвух варыянтах бачым ужыванне старабеларускага тэрміну «коло» ці старопольскага адпаведніку «koło».

Каб вызначыць тоеснасць млыноў, пра якія ідзе гаворка ў мясцовых актах, з тым, які згаданы ў рускамоўным дзёніку Талстога, варта вызначыць, якую рэалію абазначаў тэрмін «камень».

Слоўнікавы кантэкст з вышэй прыведзенай цытатай з дзёніку Талстога знаходзім у «Словаре русского языка XVIII века». Цытата ілюструе даволі абагуленае значэнне: «Изделие, орудие из камня; камень определенного назначения» [8, С. 175]. У нашым выпадку гэта можа быць жарон ці паставы. Аднак больш інфарматыўным у дадзеным выпадку можа быць тэкст-білінгва, у якім прысутнічаюць як рускі тэрмін, так і старабеларускі.

Тут варта ўдакладніць, што да Люблінскай уніі 1569 г. у склад ВКЛ ўваходзілі як беларускія, так і ўкраінскія землі. Пасля 1569 г. стараўкраінская мова, захоўваючы пераемнасць з ранейшым перыядам, развівалася ўжо ва ўмовах Кароны Каралеўства Польскага да Пераяслаўскай рады 1654 г. Даты Люблінскай уніі і Пераяслаўскай рады прынялі да ўвагі ўкраінскія лексікографы, якія ў 1977–1978 гг. выдалі двухтомны «Словник староукраїнської мови XIV–XV ст.» [9], а ў 1994–2013 гг. выдалі 16 выпускаў «Словнику української мови XVI – першої половини XVII ст.» [10][12]. Беларускія лексікографы на працягу 1982–2017 гг. выдалі 37 выпускаў «Гістарычнага слоўніку беларускай мовы», ахапіўшы ўсе літары алфавіту [3][5]. У адрозненне ад сваіх украінскіх калег, беларускія лексікографы сабралі картатэку па перыядзе XIV–XVIII ст., што тлумачыцца працягласцю знаходжання беларускіх зямель у складзе ВКЛ.

Існуе некалькі варыянтаў размежавання беларускага і ўкраінскага складнікаў актавай мовы ВКЛ. Паводле нарвежскага лінгвіста Хрысціяна Станга, гэтая мова перажыла тры перыяды: «валынскі» (паўночна-ўкраінскі –

паўднёвабеларускі) канца XIV – пачатку XV ст.; «беларусізацыя» актавай мовы ў XV – пачатку XVI ст.; беларуская канцылярская мова за часамі Жыгімонта Аўгуста (гаворкі Вільні і наваколля). Самастойнымі поглядамі вылучаюцца беларускія даследчыкі Віктар Майсеенка («палескі» моўны комплекс) і Уладзімір Анічэнка (графічная дыферэнцыяцыя). Яшчэ адзін беларускі даследчык, Ігар Клімаў, дапускае адсутнасць такога падзелу [6, С. 55–56].

Патрэбны нам тэкст-білінгву знаходзім у выданні «Памятники, изданные временною комиссией для разбора древних актов». Гэта выпіс з кніг радзецкіх горада Крамянца з матэрыяламі рэвізіі, праведзенай у 1545 г. для Вялікага князя літоўскага Жыгімонта Аўгуста і перапісанай ў 1793 г. для польскага караля (як ужо казалася, з 1569 г. у выніку Люблінскай уніі украінскія землі сталі часткай польскага каралеўства) Станіслава Аўгуста Пянятоўскага польскімі літарамі, а ў 1859 г. перакладзеныя на тагачасную літаратурную рускую мову археографамі. У гэтым каштоўным помніку археографіі сустракаюцца наступныя старабеларускія лексічныя адзінкі і іх рускія адпаведнікі: «młyn o trzech kołach... мельница о трех камнях», [2, С. 220] «młyn o dwu kołach... мельница о двух камнях» [2, С. 222].

Такім чынам, становіцца відавочнай тоеснасць выразаў «млын о... колах» і «мельница о... камнях». Гэта можа сведчыць аб тым, што адно млынавое кола звычайна запускала пару жорнаў-паставоў, якая ў рускай мове магла называцца «камень». А разгадаць гэтую загадку дапамагла крыніца з тэрыторыі Украіны, напісаная ў 1545 г. Паводле Х. Станга, мова дакументу павінна быць старабеларускай, а паводле І. Клімава – усё роўна той самай, якой пісалі і на тэрыторыі Беларусі. Так ці інакш, гэты выпадак сведчыць аб існаванні агульных тэрмінаў млынарства на ўкраінскіх і беларускіх тэрыторыях у XV–XVII ст., у той час як у маскоўскай дзяржаве тэрміны былі свае.

Сведчаннем блізкасці ці нават тоеснасці тэрміналогіі млынарства на тэрыторыі Беларусі і Украіны перыяд могуць служыць іншыя зафіксаваныя лексікаграфамі абедзвюх краін тэрміны. Напрыклад, «веретено» ў значэнні дэталі механізму млына. Тэрмін зафіксаваны ў «Історичному словнику українського языка» Яўгена Тымчанкі з падрабязным тлумачэннем: «(у мліні, в жорнах). Грубий залізний друк; його долішній кінець упирається в нерухому підставу, а горішній підтримує верхній камінь млиновий і обертає його». Кантэксты наступныя: «Стали до млына... на веретена» (1579), «В которой мелнице клевци два железних, веретено, сопеле и протчие до мелнице надлежащие инструмента» (1726) [7, С. 216]. «Словник української мови XVI – першої половини XVII ст.» сярод значэнняў падае наступнае: «вісь обертання механізму», а таксама кантэксты:

«ку(з)ма взаль стали до млына соблапского на веретена на коробку, по(д) веретена» (1590); «у Павла млынаря,... взяли... оскордовъ до млына два, веретено до кола млынового» (1619) [11, С. 230]. «Гістарычны слоўнік беларускай мовы» тлумачыць гэтакія слова, між іншых варыянтаў, як «шпень, стрыжань» і дае наступныя кантэксты: «Камень жорновы верхний узверненъ, железа, повприцы и веретено вынято» (1565-1566); «шостая шестерня с веретеном украдена (1571); «жорнов для млива трой с полпрыцами и веретены железными» (1593); «купили железа на веретено до млына Дубровенского» (1686) [4, С. 118].

У прыведзеных кантэкстах прысутнічаюць такія назвы млынарскіх прылад як «оскорды», «повприца», «сопеле». На жаль, «Словник української мови XVI – першої половини XVII ст.» яшчэ не цалкам выдадзены. З гэтай прычыны ўкраінскім даследчыкам для разумення стараўкраінскіх тэрмінаў, якія пачынаюцца з літараў М-Ч, пакуль мае сэнс выкарыстоўваць «Гістарычны слоўнік беларускай мовы».

Падсумоўваючы, варта адзначыць, што тэрміналогія млынарства на беларускіх і ўкраінскіх землях у XVI–XVIII ст. мела агульныя рысы, што пацвярджае меркаванне беларускага даследчыка І. Клімава аб адсутнасці падзелу паміж украінскім ды беларускім кампанентамі «языка руського», у той час як у маскоўскай дзяржаве тэрміналогія млынарства складалася асобна.

Список використаних джерел та літератури

1. Беларускі архіў : у 3 т. / Склад. З. Даўгяла. – Мн. : Інстытут беларускай культуры, 1927–1930. – Т. 3. Менскія акты. Вып. 1 (XV–XVIII ст.). / Склад. З. Даўгяла. – 1930. – 413 с.
2. Выпісь из книг радецких города Е. К. М-ти Кременца // Памятники, изданные Временною комиссией для разбора древних актов, высочайше учрежденною при Киевском военном, Подольском и Волынском генерал-губернаторе : в 4 т. – К. : 1845–1859. – Т. 4. – 1859. – С. 1–232.
3. Гістарычны слоўнік беларускай мовы. Вып. 1. А – Биенье / Галоўн. рэд. А. І. Жураўскі; Слад.: Т. І. Блізнюк [і інш.]. – Мн. : Навука і тэхніка, 1982. – 295 с.
4. Гістарычны слоўнік беларускай мовы. Вып. 3. Вариво – Вкупе / [Склад. А. П. Груцо, В. У. Мяснікова, У. М. Свяжынскі; Рэд. А. М. Булыка]. – Мн. : Навука і тэхніка, 1983. – 310 с.
5. Гістарычны слоўнік беларускай мовы. Вып. 37. Чорное–ящык / склад. І. У. Будзько [і інш.]; пад рэд. А. М. Булыкі; Нац. акад. навук Беларусі, Цэнтр даслед. беларус. культуры, мовы і літ., Ін-т мовазнаўства імя Якуба Коласа. – Мн.: Беларуская навука, 2017. – 415 с.
6. Дзярновіч, А. Праблемы ідэнтыфікацыі беларускага і ўкраінскага сацыякультурнага і сацыялінгвістычнага комплексаў у прасторы ВКЛ /

А. Дзярновіч // Пятый Міжнародный Кангрэс даследчыкаў Беларусі. Працоўныя матэрыялы. Том 5 (2016) = The Fifth International Congress of Belarusian Studies. Working Papers. Volume 5 (2016). Kaunas: Vytautas Magnus University Press. С. 54–57.

7. Історичний словник українського языка / Під ред. Є. Тимченка; укл. : Є. Тимченко, Є. Волошин, К. Лазаревська, Г. Петренко. – Т. 1. Зошит 1: А – Глу. – К.-Х.: Державне видавництво України, 1930. – XXIV + 528 с.

8. Словарь русского языка XVIII века. Вып. 9. (Из – Каста). / [А. А. Алексеев, Л. А. Войнова, З. М. Петрова]. – СПб. : Наука, 1997. – 270 с.

9. Словник староукраїнської мови XIV–XV ст. : У 2 т. / Укл.: Д. Г. Гринчишин, У. Я. Єдлінська, В. Л. Карпова, І. М. Керницький, Л. М. Полюга, Р. Й. Керста, М. Л. Худаш. – К. : «Наукова думка», 1977–1978. – Т. 1–2.

10. Словник української мови XVI – першої половини XVII ст. Вип. 1: А / [уклад. : О. Захарків, Р. Керста, О. Федик ; ред.: Д. Гринчишин, Л. Полюга]. – 1994. – 151 с.

11. Словник української мови XVI – першої половини XVII ст. Вип. 3: Б – В / ред. Д. Гринчишин, Л. Полюга. – [Б. м.] : [б.в.], 1996. – 252 с.

12. Словник української мови XVI – першої половини XVII ст. / Ред. випуску М. Чікало, Г. Войтів / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. – Львів, 2013. – Вип. 16. – 200 с.

13. Толстой, П. А. Путешествие стольника П. А. Толстого по Европе 1697–1699. / П. А. Толстой. — М., 1992. — 380 с.

УДК 352:330.341.1:339.98

Касьяненко А. П.

Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины

г. Гомель, Беларусь

ПЕРСПЕКТИВЫ СОВМЕСТНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ СТРАТЕГИЙ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ НА РЕГИОНАЛЬНОМ И МЕСТНОМ УРОВНЕ

В 2014–2015 годах в Гомельской области была разработана в рамках реализации проекта международной технической помощи Европейского Союза «Поддержка регионального и местного развития в Республике Беларусь» Стратегия устойчивого развития Гомельской области на 2016–2025 гг. (Далее – Стратегия). В качестве главного субъекта разработки Стратегии выступил Гомельский областной исполнительный комитет в тесном взаимодействии с Научно-исследовательским экономическим институтом Министерства экономики Республики Беларусь. Стратегия явилась первым крупным региональным продуктом партнерского взаимодействия представителей законодательной и исполнительной власти, гражданского общества, представителей бизнеса, научных и образовательных учреждений, учреждений культуры. Стратегия направлена на реализацию в Гомельской области следующих национальных приоритетов развития: развитие человеческого потенциала как важнейшего фактора и движущей силы формирования инновационной экономики; обеспечение структурной перестройки экономики; оптимизация экологической

обстановки и охрана окружающей среды. В рамках проекта ЕС ПРООН «Содействие развитию на местном уровне в Республике Беларусь» для 21 района Гомельской области были разработаны концепции территориально-ориентированного развития [4].

Исследования международного опыта разработки стратегий, программ и планов устойчивого территориального развития, а также возможности их адаптации на национальном, региональном и местном уровнях имеют важное практическое значение. В этой связи внимание привлекают два параметра такого совместного исследования в социально-гуманитарной сфере: сравнительный анализ концепции территориального развития, прежде всего, нормативно-правовая основа и, во-вторых, анализ основных компонентов системы управления местным развитием. На институциональном уровне это связано с политикой органов власти в сфере местного развития и механизмами ее реализации, с потенциалом местного лидерства и администрирования и развитием форм

общественного участия в территориальном развитии.

Проведенный в рамках разработки Стратегии SWOT-анализ выявил проблемы как в развитии региональной экономики, социальной сферы, экологии, так и в развитии человеческого потенциала и гражданского общества. Эти проблемы во многом касаются сельских территорий Гомельской области: депопуляция сельских территорий и малых городов, низкий уровень доходов сельского населения, низкий уровень развития предпринимательства в сельских территориях, недостаточная обеспеченность социальной инфраструктурой и низкое качество услуг населению. К этому следует добавить проблемы на рынке труда: нехватка молодых квалифицированных кадров, наличие скрытой безработицы, усиление конкуренции за квалифицированные трудовые ресурсы в целом и в сельской местности в частности. Как правило, это является основной причиной слабого развития сельских сообществ. В целом по стране отмечается низкий вклад субъектов малого и среднего предпринимательства в ВВП, который составлял в 2015 г. 24.2%. В Гомельской области доля малого и среднего бизнеса в валовом региональном продукте составляла в том же году 17.8%.

В проведенном с участием автора исследовании «Анализ сектора гражданского общества Республики Беларусь, занимающегося региональным и местным развитием» были выявлены следующие проблемы в состоянии регионального и местного развития, вызывающие наибольшую неудовлетворенность (ответы «скорее, неудовлетворительный» и «совсем неудовлетворительный») граждан: 1. Участие общественности (инициатив и общественных организаций) в региональном и местном развитии – 77% ответов; 2. Экономическое развитие на региональном и местном уровне – 76%; 3. Участие бизнеса в региональном и местном развитии – 73%; 4. Трансграничное сотрудничество регионов Беларуси с зарубежными странами – 72%; 5. Правовое обеспечение регионального и местного развития – 57% [1, С. 4].

Важным аспектом совместных исследований в социально-гуманитарной сфере является анализ опыта межсекторного взаимодействия как инструмента реализации стратегии устойчивого развития на местном уровне.

Так, задача создания эффективного механизма межсекторного партнерства в целях устойчивого развития Гомельской области предполагает обеспечение условий для успешного участия различных игроков в процессах регионального и местного развития, в том числе, через создание и поддержку частно-государственного партнерства, государственных и общественных структур, развитие институциональных форм, связей и

сетевых структур, кластеров, обучение и подготовку кадров, развитие информационных технологий и пр. Под механизмом межсекторного партнерства понимается разработанная сообществом совокупность правил, способов и технологий по организации, обеспечению и управлению ресурсами территориального развития в целях ее устойчивого развития, экономического роста и социального согласия. Механизм межсекторного партнерства включает в себя: выявление потребностей и нужд населения в сегменте устойчивого развития сельских территорий; выбор путей, инструментов, способов и методов решения проблем устойчивого развития; развитие и укрепление общественной инфраструктуры межсекторного партнерства; привлечение и использование наиболее перспективных инноваций в проектной деятельности; развитие информационно-коммуникационных технологий в сегменте межсекторного партнерства; мониторинг и оценку результатов, распространение положительного опыта на другие территории.

Специфика регионального планирования в Беларуси состоит в том, что в стране управление региональным и местным развитием со стороны государства прямо не относится к компетенции какого-либо специализированного центрального государственного органа (например, министерства или комитета по устойчивому или региональному развитию). При этом недостаточно развито местное самоуправление, функционирует сильная «административная вертикаль», обеспечивающая властные полномочия от странового уровня до первичного (сельских советов). Во многом это сдерживает возможности межсекторного сотрудничества. В тоже время в секторе регионального и местного развития активно участвуют местные НГО, например, в Гомельской области осуществляет свою деятельность 301 общественное объединение, включая фонды, из них: 178 – общественных объединений, 108 – организационных структур республиканских общественных объединений, 15 фондов. Территориальное представительство НКО таково: 231 – гомельские областные организации; 43 – гомельские районные и 96 – гомельские городские общественные организации [5].

В национальном исследовании «Анализ сектора гражданского общества Республики Беларусь, занимающегося региональным и местным развитием» участники опроса высоко оценили важность деятельности общественных организаций и инициатив для развития их региона/города: более половины (57%) респондентов указали «очень важна», а вместе с ответами «скорее важна» важность такой деятельности назвали 85% опрошенных граждан. На предложение отметить наиболее важные сферы деятельности для осуществления миссии общественных организаций

и инициатив в регионе большинство участников опроса высказались за широкую палитру деятельности. Первая тройка ответов выглядит так: 1. Экология, охрана окружающей среды (97%); 2. Развитие местного самоуправления (95%); 3. Устойчивое развитие, разработка и реализация стратегии развития территории (94%) [1, С. 8].

Опыт успешных проектов в рамках программ международной технической помощи в Гомельской области показал эффективность работы таких форм межсекторного партнерства, как общественные советы, координационные центры, специализированные социальные сети, информационные и консультационные центры и пункты, кластеры сельского туризма и пр.

В то же время, структуры гражданского общества хотя и не являются в настоящее время заметными игроками в сфере регионального и местного развития, однако их потенциал, включая человеческий, объемы выполняемой работы и привлекаемые ими в регионы средства (примерный расчетный объем средств Международной технической помощи ЕС Беларуси на 2007–2013 гг. составлял 185,15 млн. евро) [2, С. 25] позволяют рассматривать региональные и местные НГО в качестве равноправного участника межсекторного партнерства.

Работа над Стратегией устойчивого развития Гомельской области показала возможности успешной совместной разработки органов местной власти и представителей гражданского общества документа устойчивого развития на региональном уровне. Конечными результатами по определенным в Стратегии приоритетам, направлениям и задачам устойчивого развития области являются: повышение эффективности и качества государственного управления в области создания условий для устойчивого развития региона; рост доли сферы услуг в ВРП (валовой региональный продукт) региона; повышение инвестиционной, туристической, логистической и др. привлекательности региона; снижение негативного экологического воздействия.

Эти проблемы во многом обусловлены сложившейся практикой регионального развития в

последние десятилетия, прежде всего в существовании негативных тенденций в формах и механизмах устойчивого развития: не созданы условия, в том числе правовые, для инновационного, устойчивого и социально ориентированного развития регионов (не разработан Закон о региональном развитии); не созданы институциональные, организационно-психологические условия для проявления инициативности органов местного управления, самоуправления, общественных инициатив в решении задач устойчивого развития регионов; структуры гражданского общества не воспринимаются властью как серьезные участники, партнеры и ресурсы для целей регионального и местного развития.

Научный анализ проблем регионального и местного развития может стать хорошей основой для совместных перспективных проектов белорусских и украинских ученых, магистрантов и студентов.

Список использованных источников и литературы

1. Анализ сектора гражданского общества Республики Беларусь, занимающегося региональным и местным развитием / О. Сивограков, А. Касьяненко, А. Лысюк // Краткий отчет [Электронный ресурс]. – 2014 – Режим доступа <http://oeec.by/story/analiz-sektora-grazhdanskogo-obshchestva-belarusi-zanimajushchegosia-regionalnym-i-mestnym-razvitiem>. – Дата доступа : 25.10.2014.
2. Малое и среднее предпринимательство в Республике Беларусь. Статистический сборник. – Минск : Национальный статистический комитет Республики Беларусь, 2016. – 368 с.
3. Сотрудничество Беларуси и ЕС в области международной технической помощи. Промежуточные результаты. – Минск, 2014. – 58 с.
4. Стратегия устойчивого развития Гомельской области на 2016–2025 годы.
5. Текущий архив Управление юстиции Гомельского облисполкома, на 1.04.2013 г.

УДК 930:327(476)«19/20»

Косов А. П., Юрчак Д. В.

Витебский государственный университет имени П. М. Машерова

г. Витебск, Беларусь

БЕЛОРУССКАЯ ИСТОРИОГРАФИЯ ВЗАИМООТНОШЕНИЙ БЕЛАРУСИ И УКРАИНЫ В ПОСТСОВЕТСКИЙ ПЕРИОД

Современные отношения между Республикой Беларусь и Украиной характеризуются активным политическим диалогом, динамичным развитием торгово-экономических и гуманитарных связей. Вот уже двадцать пять лет белорусско-украинские отношения основываются на принципах добрососедства, взаимного учета интересов и взаимовыгодного партнерства. Разумеется, они требуют всестороннего осмысления в историографии двух стран. Поэтому представляется оправданным дать краткий историографический обзор, имеющихся в Беларуси работ о белорусско-украинских взаимоотношениях.

На сегодняшний день в белорусской историографии имеются исследования, посвященные, как отдельным направлениям отношений Беларуси и Украины в постсоветский период, так и всему комплексу взаимоотношений двух стран. Так, вопросы двустороннего государственно-политического сотрудничества рассматривались В. В. Величко, В. И. Карбалевичем, В. В. Шимовым [6; 8; 14]. В частности, посол Беларуси в Украине В. В. Величко охарактеризовал отношения между странами, подчеркнув наличие активного политического диалога, динамичное развитие торгово-экономических связей [6]. Политолог В. И. Карбалевич подверг подробному анализу двусторонние отношения с 1995 по 1999 г., обратив внимание на то, что основной составляющей двусторонних отношений были торгово-экономические связи [8]. Политолог В. В. Шимов обратил внимание на «ментальный раскол» украинского общества и возможность создания «белорусско-восточноукраинского союза» [14, С. 159]. Однако никак нельзя согласиться с мнением автора о «попытке политической консолидации Минска и Киева в начале 1990-х гг.» в «контексте балтийско-черноморского сотрудничества» [14, С. 152], так как сторонники подобного подхода в Беларуси не обладали реальной властью.

В белорусской историографии есть работы, посвященные особенностям формирования современной государственной границы между

странами. Например, данная проблема рассмотрена в книге С. Н. Хомича, предпринявшего попытку отразить процесс формирования белорусско-украинской границы [12]. Правда, материал, касающийся постсоветского периода, изложен в ней недостаточно полно. Белорусско-украинскому сотрудничеству в обустройстве совместной границы посвящена и статья Е. А. Бурик [2].

Военно-политические аспекты белорусско-украинского сотрудничества были кратко охарактеризованы министром обороны Беларуси Л. С. Мальцевым [9, С. 8]. Однако более подробных работ, посвященных данному аспекту, в белорусской историографии явно недостаточно.

Более тщательно белорусскими исследователями изучено торгово-экономическое сотрудничество. Этой проблеме посвящены работы Е. А. Бурик, Г. П. Бущик, Н. П. Галимовой, П. Г. Никитенко и Т. С. Вертинской [3; 5; 7; 10]. Исследователи рассмотрели основные проблемы и достижения сторон в указанной сфере взаимодействия на протяжении постсоветского периода.

Ряд ученых обратил внимание на участие регионов в белорусско-украинских отношениях. В частности, в статьях О. И. Билевич и М. В. Стрельца, Е. А. Бурик детально описаны проблемы, с которыми пришлось столкнуться местным властям при развитии пограничных контактов [1; 3; 4].

Лишь в конце прошлого десятилетия в отечественной историографии были сделаны первые удачные попытки комплексного исследования белорусско-украинских государственно-политических и торгово-экономических связей в постсоветский период. Это статьи доцента БГУ А. В. Тихомирова [11; 13]. В своих работах исследователь подчеркнул, что состояние политического диалога между двумя государствами не оказывает прямого воздействия на состояние их отношений в области экономики, хотя разнонаправленность внешнеполитических векторов сдерживает развитие торгово-экономических контактов. По его мнению, с 2008 г. дополнительным стимулом развития белорусско-

українського співробітництва стало підключення двох держав до реалізації проектів в рамках європейської ініціативи «Всхідне партнерство» [11].

Существенным вкладом в комплексное изучение белорусско-российских отношений стала монография витебского исследователя Д. В. Юрчака «Беларусь – Украина: 20 лет межгосударственных отношений» [15]. В ней автор рассмотрел развитие двусторонних отношений с момента установления дипломатических отношений и до 2011 г., уделив особое внимание месту двух стран во внешнеполитической стратегии друг друга, государственно-политическим, торгово-экономическим и гуманитарным аспектам Республики Беларусь и Украины в постсоветский период.

Начавшийся в 2014 г. украинский кризис, привел к появлению в историографии исследований о реакции Минска на события в Украине и посреднической роли Беларуси в разрешении конфликта. Одной из первых работ, посвященных данной проблеме, стала статья Д. В. Юрчака, в которой показано место республики в процессе урегулирования украинского конфликта [16].

Таким образом, белорусско-украинские отношения в постсоветский период, несмотря на наличие нескольких серьезных работ, исследованы в отечественной историографии недостаточно. Одни проблемы проанализированы лишь поверхностно, другие – более подробно. Отрадно, что в последние годы стали появляться и фундаментальные комплексные исследования. Однако в силу того, что Беларусь и Украина являются не только соседями, но и ближайшими партнерами, изучение белорусско-украинских взаимоотношений сохраняет свою актуальность и научную значимость.

Список использованных источников

1. Билевич, О. И. Участие Брестской области в осуществлении внешней политики Республики Беларусь на украинском направлении / О. И. Билевич, М. В. Стрелец // Вестник Брестского государственного технического университета. – 2010. – № 6. – С. 3–7.
2. Бурик, Е. А. Белорусско-украинское сотрудничество в обустройстве совместной границы / Е. А. Бурик // Веснік Палескага дзяржаўнага ўніверсітэта. Серыя грамадскіх і гуманітарных навук. – 2012. – № 1. – С. 53–60.
3. Бурик, Е. А. Приграничное экономическое сотрудничество между Республикой Беларусь и Украиной в 1990-е – 2000-е годы / Е. А. Бурик // Известия Гомельского государственного университета им. Ф. Скорины. – 2012. – № 4. – С. 8–17.

4. Бурик, Е. А. Феномен добрососедства: культурные контакты в белорусско-украинском и белорусско-польском приграничье (конец XX – начало XXI вв.) / Е. А. Бурик // Веснік Брэсцкага ўніверсітэта. Серыя 2. Гісторыя. Эканоміка. Права. – 2012. – № 2. – С. 65–74.

5. Бушчык, Г. П. Стан гандлёва-эканамічных сувязяў Рэспублікі Беларусь з Украінай у 1992–2002 гг. / Г. П. Бушчык // Беларусь – Украіна: гістарычны вопыт узаемаадносін: матэрыялы міжнар. навук. канф., Мінск, 18–19 сак. 2003 г. / Ін-т гісторыі НАН Беларусі; рэдкал.: У. І. Навіцкі [і інш.]. – Мінск, 2004. – С. 398–401.

6. Величко, В. Состояние и перспективы белорусско-украинских отношений / В. Величко // Веснік Міністэрства замежных спраў. – 2004. – № 3. – С. 53–60.

7. Галимова, Н. П. О некоторых проблемах торгово-экономических отношений Беларуси и Украины на современном этапе / Н. П. Галимова // Беларусь – Украіна: гістарычны вопыт узаемаадносін: матэрыялы міжнар. навук. канф., Мінск, 18–19 сак. 2003 г. / Ін-т гісторыі НАН Беларусі; рэдкал.: У. І. Навіцкі [і інш.]. – Мінск, 2004. – С. 366–367.

8. Карбалевиц, В. Украина во внешней политике Беларуси: основные тенденции и направления / В. Карбалевиц // Национально-государственные интересы Республики Беларусь / О. М. Абрамова [и др.]; под ред. Л. Ф. Заико. – Минск: Изд. В. М. Скакун, 1999. – С. 31–46.

9. Мальцев, Л. О международном военном сотрудничестве / Л. Мальцев // Беларусь и Украина: горизонты сотрудничества: информационный вестник и экономический обзор / Посольство Республики Беларусь в Украине. – Киев, 2002. – С. 8.

10. Никитенко, П. Г. Белорусско-украинские экономические отношения: состояние, проблемы и пути их активизации / П. Г. Никитенко, Т. С. Вертинская // Беларусь – Россия и Украина: региональное измерение экономического сотрудничества / П. Г. Никитенко, Т. С. Вертинская. – Минск: Право и экономика, 2002. – С. 56–69.

11. Тихомиров, А. В. Белорусско-украинские отношения в 1991–2009 гг. / А. В. Тихомиров // Труды факультета международных отношений: Научный сборник. – Выпуск 1. – Минск, 2010. – С. 43–46.

12. Хомич, С. Территория и государственные границы Беларуси в XX веке: от незавершенной этнической самоидентификации и внешнеполитического произвола к современному status quo / С. Хомич. – Минск: Эко-номпресс, 2011. – 416 с.

13. Ціхаміраў, А. В. Беларуска-ўкраінскія адносіны ў 1991–2006 гг. / А. В. Ціхаміраў //

Беларускі гістарычны часопіс. – 2007. – №2. – С. 3–10.

14. Шимов, В. В. Украина как стратегическое направление внешнеполитической деятельности Беларуси / В. В. Шимов // Социология. – 2008. – №1. – С. 152–159.

15. Юрчак, Д. В. Беларусь – Украина: 20 лет межгосударственных отношений / Д. В. Юрчак. – 2-е изд., перераб. и доп. – Витебск: ВГУ имени П. М. Машерова, 2015. – 295 с.

16. Юрчак, Д. В. Минск как потенциальная площадка для урегулирования украинского конфликта / Д. В. Юрчак // Актуальные проблемы международных отношений и дипломатии (1918 г. – начало XXI в.): материалы II Междунар. науч.-практ. конф., Витебск, 23–24 апреля 2015 г. / Вит. гос. ун-т; редкол.: А. П. Косов (отв. ред.) [и др.]. – Витебск, 2015. – С. 259–263.

УДК 930.1

Котляр Ю. В.

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

м. Миколаїв, Україна

АЛЬТЕРНАТИВНА ІСТОРІЯ В РАДЯНСЬКІЙ ІСТОРІОГРАФІЇ

Альтернативність є невід'ємною частиною нашого життя: кожної хвилини будь-яка людина постає перед вибором – зробити так чи можливо інакше. Людське життя – це своєрідне перехрестя, від обраного шляху якого доля може докорінно змінитися. Така варіативність людського буття, ймовірна можливість існування різних альтернативних шляхів розвитку історичних сценаріїв і дала поштовх для наукових досліджень з альтернативної історії.

І якщо альтернативну історію асоціюють найчастіше з літературою [6] або філософією історії [7], то прийшов час відійти від подібних стереотипів і розглянути її з точки зору історичних досліджень.

Метою нашої статті є показ досліджень з альтернативної історії в радянській історіографії.

В радянській історичній науці проблеми альтернативності історії, враховуючи марксистський підхід до вивчення історії суспільства, практично не розвивалися. Однак, окремі праці в даному контексті слід згадати.

Так радянський історик і філософ, дисидент М. Гефтер (1918–1995) створив сектор методології історії при Інституті історії АН СРСР. Одним із завдань цього сектору стало вивчення ідеї багатоваріантності історичного розвитку. Дослідник вважав, що категорія «альтернативність розвитку» надає послідовності та єдності історичному світогляду. В збірнику статей «Історична наука і деякі проблеми сучасності» (1969) [4]. М. Гефтер подав неортодоксальний, фактично, альтернативний портрет В. Леніна.

Дослідженнями проблеми випадковості в історії займався відомий радянський історик-медієвіст А. Гуревич (1924–2006). У статті «Загальний закон

і конкретна закономірність історії» (1965) він розглядав методологічні аспекти проблеми альтернативності історичного розвитку. «Питання про альтернативні варіанти історичного розвитку, що не здійснилися в дійсності, але які можливі в певних реальних умовах, важливе для з'ясування характеру історичних закономірностей» [2, с. 24]. Тільки в такому контексті постановка питання про альтернативно-історичні побудови вважається правомірною, все інше ж – «з області гадання на кавовій гущі» [2, с. 24]. Історична закономірність, яка виступає як рівнодіюча компонента в русі соціальних сил, має різну силу і спрямованість. Але думка про те, що «історичний закон прокладає собі дорогу через хаос випадковостей» [2, с. 25], з точки зору А. Гуревича, є адекватною тільки для сфери соціології, але недостатньою для історичної науки.

Проблеми альтернативності історичного процесу цікавили, головним чином істориків, які займалися дослідженням методологічних питань. У 1980 р. вийшла друком монографія «Нариси методології історії». історика, академіка АН СРСР Є. Жукова (1907–1980). В ній розглядається альтернативність історичного процесу через категорію історичної можливості. При цьому наголошується, що людина перебуває у стані постійного вибору у своєму житті. «Люди можуть вибирати як цілі, так і певні засоби їх досягнення. Вибір відбувається з безлічі можливостей. Вибір може бути правильним чи помилковим. Якщо він помилковий, досягнення поставленої мети виявляється неможливим. Це безпосередньо впливає на історичний процес, може бути пов'язано з великими, іноді трагічними наслідками для тієї чи тієї категорії людей» [3, С. 11–12].

«Альтернативність виявляється переважно на «нижчих поверхах» суспільного розвитку, у мікропроцесах того чи того соціального організму. Чим більший історичний масштаб, тим виразніше виявляється генеральна тенденція» [3, С. 76].

У праці «Методи історичного дослідження» (1987) історик, академік АН СРСР І. Ковальський (1923–1995) подав власне розуміння феномену альтернативності історичного процесу. Він розрізняв буденні альтернативи та загальноісторичні. *«Вибір можливостей і альтернативність результатів тієї чи тієї діяльності мають місце в історичному розвитку також на рівні вузькогруповому та індивідуальному. Подібні звичайні альтернативи не слід змішувати з історичними альтернативами, бо звичайні альтернативи не впливають на зміст і форми, на напрям, темпи й результати функціонування розвитку суспільних систем» [5, с. 74].*

Фактичним узагальненням досліджень проблеми альтернативної історії в радянській історіографії слід вважати монографію «Вибір шляхів суспільного розвитку: теорія, історія, сучасність» (1987) історика, члена-кореспондента АН СРСР П. Волобуєва (1923–1997). У ній приділено значну увагу теоретичному аналізу діалектики необхідності, можливості та дійсності. Під вибором шляху суспільного розвитку П. Волобуєв розумів *«вибір кожної даної країни принципово нового напрямку або типу її соціальної еволюції, а також суттєво різних шляхів у вже визначеному напрямку (чи варіантів, форм та стадій одного й того самого порядку)» [1, с. 10].* П. Волобуєв, розглядаючи поняття вірогідності, як міри можливості, дотримувався таких положень: вірогідність існування будь-якої можливості перебуває у прямій залежності від ступеня необхідності, а значить можливості не є рівно-ймовірними та рівноправними; імовірність якоїсь можливості – категорія не постійна, тому має здатність зменшуватися чи збільшуватися залежно від зовнішніх чи внутрішніх чинників впливу на неї; малоімовірні можливості можуть здійснитися тільки як короткотривала випадковість, що суперечить історичній необхідності; реалізація однієї з можливостей автоматично знищує вірогідність реалізації усіх інших можливостей. Ці положення можуть бути використані не тільки в царині історії щодо категорії альтернативності, а й в інших гуманітарних науках.

Проте, дослідження проблем альтернативної історії, закінчилися гоніннями для радянських істориків. У 1969 р в журналі «Комуніст» жорсткій критиці піддалися роботи А. Гуревича за спроби

структуралістського вивчення суспільства. Виданий в секторі методології збірник статей «Історична наука і деякі проблеми сучасності» негативно сприйняли в партійних органах. Авторів звинуватили у відході від марксистсько-ленінської методології. Було прийнято рішення про реорганізацію сектора методології, який в 1970 р. припинив своє існування. У 1974 р рішенням ЦК КПРС був знятий з поста директора Інституту історії СРСР П. Волобуєв, «який не впорався з роботою». Пізніше його перевели на роботу в Інститут історії природознавства і техніки.

Таким чином, альтернативно-історичне конструювання має певну традицію вивчення в радянській історичній науці – це і багатоваріантність історичного пошуку М. Гефтера та методологічні аспекти проблеми альтернативності історичного розвитку А. Гуревича, Є. Жукова, І. Ковальського, П. Волобуєва. Завдяки альтернативній історії починають кардинально змінюватися вектори наукового пошуку. Погляди вчених, раніше зосереджені на стабільності та закономірності, звертаються до випадковості. Для історичної науки важливим наслідком загального повороту наукового мислення є те, що історика починають цікавити події, що відбулися не самі по собі, а в контексті нереалізованих можливостей.

Список використаних джерел та літератури

1. Волобуєв, П. В. Выбор путей общественного развития: теория, история, современность / П. В. Волобуев. – М. : Политиздат, 1987. – 312 с.
2. Гуревич, А. Я. Общий закон и конкретная закономерность истории / А. Я. Гуревич // Вопросы истории. – 1965. – № 8. – С. 14–30.
3. Жуков, Е. М. Очерки методологии истории / Е. М. Жуков. – М. : Наука, 1987. – 256 с.
4. Историческая наука и некоторые проблемы современности: Статьи и обсуждения / АН СССР, Ин-т всеобщей истории; М. Я. Гефтер (отв. ред.). – М. : Наука, 1969. – 430 с.
5. Ковальченко, И. Д. Методы исторического исследования / И. Д. Ковальченко. – М. : Наука, 1987. – 440 с.
6. Поліщук, О. Л. Альтернативна історія в новітньому літературному процесі : автореф. дис.... канд. філол. наук : 10.01.06 / Ольга Леонідівна Поліщук. – Миколаїв, 2016. – 21 с.
7. Ткаченко, Н. О. Феномен альтернативної історії у сучасній історичній свідомості : автореф. дис.... канд. філос. наук : 09.00.03 / Наталія Олександрівна Ткаченко. – Одеса, 2016. – 17 с.

УДК 94:327(476+438)«1830-1831»

Кротаў А. М.

Гомельскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Францыска Скарыны

г. Гомель, Беларусь

БЕЛАРУСКА-ПОЛЬСКІЯ АДНОСІНЫ Ў ЧАС ПОЛЬСКАГА НАЦЫЯНАЛЬНА-ВЫЗВАЛЕНЧАГА ПАЎСТАННЯ 1830–1831 ГГ. НА ТЭРЫТОРЫІ БЕЛАРУСІ

Польскі нацыянальна-вызваленчы рух на беларускіх землях даўно ўжо з'яўляецца прадметам не толькі для спрэчак, якія маюць палітычную падаплёку, але і сур'ёзнага навукова-даследчага інтарэсу. Вынікі даследаванняў знайшлі сваё адлюстраванне ў шматлікіх публікацыях, аўтары якіх, часам вельмі старанна ўнікаючы ў нюансы развіцця польскага нацыянальна-вызваленчага руху на «крэсах усходніх» [1], старанна абыходзяць сваёй увагай нязручныя для навуковай ацэнкі сітуацыі, у якіх неабходна прама выказаць сваё стаўленне да польскіх нацыянальных інтарэсаў на беларускіх землях, да мэтай і задач прысутнасці на іх польскага нацыянальнага элемента.

У яшчэ большай ступені ў навуковай літаратуры выяўляе сябе нежаданне аўтараў ўсур'ёз гаварыць пра рэакцыю беларускага традыцыйнага асяроддзя на нацыянальна-патрыятычную актыўнасць гэтага элемента. «Беларуская» тэма ў польскім нацыянальна-вызваленчым руху на крэсах, як правіла, ўсплывае тады, калі гаворка ідзе аб удзеле ў ім асобных беларусаў (ці таго, каго хацелася б такімі лічыць). І тут мы можам назіраць зусім розныя ацэнкі. Паколькі яны тычацца, перш за ўсё, прадстаўнікоў крэсавай эліты, наўрад ці мае сэнс сумнявацца ў інтэрнацыянальным паходжанні апошняй, роўна як і ў тым, што выхаваны прадстаўнікі гэтай эліты былі ў польскім патрыятычным духу, які падмацоўваўся польскімі традыцыямі, ідэаламі, нацыянальных міфамі. Але гэты дух у названы перыяд меў ужо і асаблівасці – і агульнаеўрапейскія, і рэгіянальныя, крэсавыя [2]. Што тычыцца агульнаеўрапейскіх асаблівасцей, то палякі на той час ўжо сталі вядомымі ў Еўропе (ды і ў свеце) рэвалюцыянерамі. Так што ў іх барацьбе можна без цяжкасцей знайсці агульнаеўрапейскія матывы рэвалюцыйнай барацьбы з прыгнятальнікамі усіх масцей. А лепшага прымянення сваёй рэвалюцыйнай пасіянанасці, чым барацьба з Расійскай імперыяй, якая з'яўлялася «жандарам Еўропы», цяжка было знайсці. Што ж тычыцца асаблівасцей

рэгіянальных, крэсавых, то можна сцвярджаць, што ў свядомасці крэсавай шляхты зараджаецца і развіваецца пачуццё крэсавога патрыятызму, калі радзімай ўспрымалася ўжо не гістарычная Польшча, а менавіта яе ўсходнія ўскраіны – крэсы [3].

Аднак метамарфоза, якая адбылася ў менталітэце крэсавых палякаў, не супярэчыла глыбока ўкаранёнаму ў кожным шляхцічы-«крэсавяку» пачуццю нацыянальнай перавагі над культурна і этнічна чужым яму мясцовым простым людам. Ён адчуваў сябе на крэсах часткаю сапраўднай эліты – той актыўнай меншасцю, якая павінна была ўзяць на сябе адказнасць за іх лёс. Толькі тут польская шляхта, як лічылі шматлікія яе прадстаўнікі, магла выканаць адпавядающую яе сацыяльна-палітычным амбіцыям вядучую функцыю ў дзяржаўна-палітычнай арганізацыі пасіўнай ў палітычным сэнсе беларускай «этнаграфічнай масы». Зразумела, з разлікам на тое, што ў рамках гэтага працэсу яна, як вядучая сацыяльная група, павінна займаць не проста кіруючае становішча, а становішча прывілеяванае, якое абяцала манаполію на дзяржаўную ўладу [4]. Нягледзячы на тое, што палякі мелі мала поспеху ў распаўсюджванні сваіх нацыянальных каштоўнасцяў і ідэалаў у беларускім «хлопскім» асяроддзі, абставіны той нацыянальна-вызваленчай барацьбы, якую яны вялі супраць расійскага самаўладдзя, прымушалі іх ўцягваць у гэтую барацьбу і беларускіх сялян.

Паўстанцкае кіраўніцтва прыкладала актыўныя намаганні для павелічэння колькасці сваіх атрадаў за кошт сялян. Разам са звычайнымі заклікамі і агітацыяй да сялян, апошніх гвалтоўна зганялі ў паўстанцкія атрады, дзе ў абстаноўцы запужвання прыводзілі да прысягі. Расійскія ваенныя ўлады былі добра інфармаваныя аб тым, што адбываецца, і разумелі, у якім бязвыпадковым становішчы знаходзіліся прыгонныя сяляне [5, с.23]. Лаяльнае стаўленне гэтых улад да сялян-паўстанцаў выражалася, у прыватнасці, у тым, што іх часцяком

адпускалі па хатам, не уносячы ў спісы інсургентаў [5, с. 24].

Дакументы НГАБ сведчаць аб вельмі актыўным удзеле ў гэтым паўстанні шляхты і каталіцкага духавенства [6, л.18]. Што тычыцца памешчыкаў, якім, у адрозненне ад галотнай шляхты, было што губляць, то гарачы энтузіязм выказвалі не ўсе з іх: «Іншыя ж памешчыкі... адчувалі недарэчнасць свайго прадпрыемства, аднак не смелі ўжо адстаць, баючыся помсты іншых» [6, л. 20].

Даволі выразную карціну ўдзелу ў паўстанні 1830–1831 гг. розных слаёў і груп крэсавага насельніцтва малююць і данясенні, якія паступалі Кіеўскаму генерал-губернатару ад афіцэраў, якія камандавалі падраздзяленнямі, пасланымі на барацьбу з паўстанцамі на тэрыторыю былога Вялікага княства Літоўскага. Аналіз гэтых крыніц паказвае, што ў паўночных раёнах актыўнасць сялян у паўстанцкім руху была вельмі вялікая, але яна вельмі моцна змяншалася з поўначы на поўдзень і, асабліва, – на паўднёвы ўсход [7, л. 2]. Віленскі і Гродзенскі часовы ваенны губернатар ген.-лейт. М. Храпавіцкі 20 жніўня 1831 г. піша Кіеўскаму ваеннаму губернатару ген.-лейт. Б. Я. Княжніну: «Не засталася больш у Літоўскіх губернях рэгулярнага польскага войска, вялікіх зборышчаў паўстанцаў таксама не відаць было, акрамя таго, што месцамі часам паказваліся ў лясах чалавек па 20 дрэнна ўзброеных мяцежнікаў, якія займаліся рабаўніцтвам і выраблялі розныя шаленствы, нападаючы на мірных пасялян і пераважна на яўрэяў, з іх некаторых павесілі» [7, л. 26].

Пра тое, што сітуацыя ў Мінскай губерні з'яўляецца спакойнай, піша 17 жніўня 1831 г. Кіеўскаму генерал-губернатару і Мінскі часовы ваенны губернатар Н. А. Даўгарукаў [7, л. 36].

Камандзір 4-га рэзервавага кавалерыйскага корпуса ген.-лейт. Ф. В. Рыдзігер 18 жніўня 1831 г. паведамляў Кіеўскаму генерал-губернатару аб тым, што паўстанцы былі незадаволеныя стаўленнем да сябе нават з боку прадстаўнікоў прывілеяванага саслоўя, якія не выказвалі належнага патрыятызму: «Самімі палякамі сваіх невядома за што павешана 80 чалавек і 3 дамы, у тым ліку шмат з шляхетных фамілій; жыхары наогул прыбыццю нашых войскаў вельмі задаволеныя, патрыёты ж косяцца» [7, л. 25].

Калі ж гаварыць аб сялянах, то расійскія ўлады ў дадзенай сітуацыі палічылі за карыснае для сябе праявіць да іх «неабходны саўдзел» і мяккасць. Такое стаўленне схіляла сялян на расійскі бок, але яшчэ больш яго схіляла ўзнагароджанне, што выдавалася расійскімі ваеннымі ўладамі за злоў паўстанцаў [5, с. 24]. Нежаданне паўстанцкага

кіраўніцтва вырашыць праблемы, якія цікавілі сялян, пагрозы і нават гвалт, адштурхнулі іх ад актыўнага ўдзелу ў паўстанні. Гэтым вельмі паспяхова скарысталіся царскія ўлады. Яны змаглі не толькі ўтрымаць беларускага селяніна ад удзелу ў паўстанні, але і прыцягнуць яго да барацьбы з паўстанцамі.

Спісак выкарыстаных крыніц і літаратуры

1. Смалянчук, А. Ф. Паміж краёвасцю і нацыянальнай ідэяй. Польскі рух на беларускіх і літоўскіх землях. 1864 – люты 1917 г. / А. Ф. Смалянчук. – СПб : Неўскі прасцяг, 2004. – 406 с.
2. Попов, Э. А. Белорусскому обществу навязывают антиисторические представления об общей истории в антирусском духе [Электронный ресурс] / Э. А. Попов – Режим доступа: <http://www.riss.ru/index.php/component/content/article?id=1531>. – Дата доступа: 31.08.13.
3. Кралюк, П. История и «Я». Вячеслав Липинский: от «хлопомана» до «хлопофоба» [Электронный ресурс] / П. Кралюк. – Режим доступа: <http://www.day.kiev.ua/290619?idsource=14656&mailang=rus>. – Дата доступа: 27.02.2011.
4. Кротов, А. М. О трансформации национально-политического сознания поляков Беларуси в 1795–1921 гг. / А. М. Кротов // Известия Гомельского государственного университета имени Ф. Скорины. – Гомель : Изд-во ГГУ им. Ф. Скорины, 2012. – №4 (73). – С. 58–64.
5. Карпович, О. В. Социально-сословный состав участников восстания 1830–1831 гг. в Минской губернии / О. В. Карпович // Вестник Московского государственного гуманитарного университета им. М. А. Шолохова. История и политология. – М. : Федеральное государственное бюджетное образовательное учреждение высшего профессионального образования Московский государственный гуманитарный университет им. М. А. Шолохова, 2012. – №2. – С. 22–32.
6. Национальный исторический архив Беларуси (НИАБ). – Фонд 561. – Оп.1. – Д. 1 (Дело об участниках восстания 1831 года по Дисненскому уезду). – Л. 18, 20, 49.
7. Центральный государственный исторический архив Украины в г. Киеве. – Фонд 533 (Киевский военный губернатор). – Оп. 4. – Д. 131 (Дело по отношению дежурного генерала 1-ой армии Карпова о выступлениях крестьян, чинящих грабежи и препятствующих набору рекрут. 1 апреля – 15 июля 1831 г.). – Л. 1-85.

УДК 94(476+477)191(08)

Кукса А. Н.

Белорусский национальный технический университет

г. Минск, Беларусь

СОВРЕМЕННАЯ ИСТОРИОГРАФИЯ БЕЛОРУССКО-УКРАИНСКИХ ОТНОШЕНИЙ 1917– 1922 ГГ.

После провозглашения независимости Республика Беларусь вышла на международную арену как европейская страна, имеющая глубокие исторические традиции государственности. Республика Беларусь имеет общую границу с Польшей, странами Балтии, Россией и Украиной. 27 декабря 1991 г. независимость Беларуси первой признала Украина.

В условиях провозглашения суверенных республик Беларуси и Украины актуализируется изучение вопросов, связанных с процессом становления национальной модели государственности. Открытие широкого доступа в архивы привело к введению в научный оборот новых источников. В публикациях историков начали раскрываться и отдельные аспекты белорусско-украинских контактов, разрабатываются новые темы и подходы в освещении национально-государственных процессов. Дальнейшего изучения, в связи с этим требуют вопросы взаимодействия и тактики белорусских и украинских общественно-политических организаций в процессе выхода на международную арену, разработанные и частично реализованные проекты интеграции экономических и политических национальных моделей, роли Украины и Беларуси в создании военно-политического блока на просторах бывшей Российской империи и реализации первого грандиозного геополитического проекта – Союза Советских Социалистических Республик. Ключевое место в разработке национальной историографии отводится периоду 1917– 1922 гг., события которого рассматриваются в контексте реализации национально-демократической и советской моделей государственности.

В 1990-х гг. появились работы белорусских историков В. А. Круталевича [1], Н. С. Сташкевича [2], В. Е. Козлякова [3] и других, которые разработали основные этапы становления белорусской государственности, а также выделили особенности национально-государственного строительства на территории Белоруссии.

С. Н. Хомич [4] указывая на сложности, с которыми встретились белорусские общественные и политические организации, большое внимание уделял киевской миссии БНР, заметив то, что она содействовала постановке белорусского вопроса на международной арене. К вопросу установления государственной границы по территории Полесья обращался А. Д. Панько [5].

В. М. Лебедева [6] и другие, рассматривая взаимодействие белорусских и украинских организаций во внешнеполитической сфере, подчеркивали важность Брест-Литовских переговоров для белорусского национального движения, позитивно оценивали дружескую помощь лидеров УНР, благодаря которой белорусская делегация попала на переговоры. По мнению Г. Г. Лазько результатом взаимодействия представителей БНР и УНР стал подготовленный летом 1919 г. «проект секретного договора о тайном политическом союзе» [7].

Учитывая огромный пласт наработанного материала, появились и первые попытки обобщения его в отдельных изданиях. В 2007 г. появилась монография Д. В. Карева «Белорусская и украинская историография конца XVIII – начала 20-х гг. XX века в процессе генезиса и развития национального исторического сознания белорусов и украинцев» [8]. В 2010 г. издана монография А. Н. Куксы «Взаимодействие национальных движений Белоруссии и Украины в 1917– 1922 гг.» [9].

В современной украинской историографии большинство трудов посвящено изучению отечественных событий и установлению характера взаимоотношений с Россией. Только в последнее время наметился рост интереса и к изучению событий национально-государственного строительства параллельно проходившего на территории Беларуси. Так, И. Л. Гошуляк [10], В. И. Яровой и В. В. Мартыненко [11], а также другие историки освещают участие представителей УНР в работе Брест-Литовской мирной делегации, проводят сравнительный анализ белорусского и украинского национальных движений в

1917–1918 гг., рассматриваются итоги Всебелорусского съезда и немецкой оккупации.

Черниговский историк В. Н. Бойко [12] приводит материал, посредством которого он подчеркивает негативное отношение представителей северных уездов Черниговской губернии к стремлениям Украинской Народной Республики признать их этническими украинскими территориями. К вопросам освещения белорусско-украинских контактов периода Украинской Центральной Рады, гетмана П. П. Скоропадского и Директории обращались украинские историки И. Б. Матяш [13], О. М. Зубко [14] и другие.

Киевский историк В. Н. Матвиенко [15], поставив перед собой цель, изучить ведущую роль Украины в процессе формирования экономических и военно-политических союзов на территории бывшей Российской империи в 1918–1921 гг., значительное внимание уделит и анализу установившегося взаимодействия с политическими структурами, возникшими на территории Белоруссии. Оценивая белорусское национальное движение, замечает то, что оно «объективно было менее зрелым и во времени заметно отставало от украинского» [15, с. 11]. Руководители Рады БНР оказались неспособны реально оценить военно-политическую ситуацию, в связи с чем, не удалось разработать и адекватный курс внешней политики. Не увенчались успехом попытки разрешить пограничный вопрос и в период гетмана П. П. Скоропадского. 14 августа 1918 г. Рада министров Украины постановила «присоединить Гомельский уезд к Черниговской губернии, а остальные объединить в особую Полесскую округу с административным центром в Мозыре» [15, с. 16].

Таким образом, тема взаимодействия национальных движений Беларуси и Украины в 1917–1922 гг. является сравнительно новой для отечественной историографии, чем объясняется и недостаточность научных исследований в данном направлении. Тем не менее, на современном этапе исторического развития белорусской и украинской государственности, с достижением ими политического суверенитета, актуальность данных исследований возрастает. Открытость архивов позволяет увеличить не только количество работ по этой теме, но и повысить уровень их исполнения.

Список использованных источников

1. Круталевич, В. А. Рождение Белорусской Советской Республики (Провозглашение республики. Развертывание национально-государственного строительства. Ноябрь 1918 – февраль 1919 г.) / В. А. Круталевич. – Минск : Наука и техника, 1979. – 399 с.

2. Идеологические аспекты государствообразующих процессов истории Беларуси. Научный отчет / авт. кол. А. А. Коваленя

[и др.]; науч. руковод. Н. С. Сташкевич. – Минск, Институт истории НАНБ, 2005. – 30 с.

3. Козляков, В. Е. Национальный вопрос и неонароднические партии. Начало XX в. – конец 20-х гг. (На материалах России, Беларуси, Украины) / В. Е. Козляков. – Минск : БГТУ, 2001. – 246 с.

4. Хоміч, С. М. Цяжар выбару: дзяржаўнае будаўніцтва ў Беларусі (1917–1920 гг.) / С. М. Хоміч // Сучасныя даследаванні: зб. / гал. рэд. А. Федараў. – Мінск: РІВШ БГУ, 2002. – С. 30–37.

5. Панько, А. Д. Питання державного кордону в білорусько-українських переговорах 1918 р. / А. Д. Панько // Проблеми слов'янознавства. – 2002. – Вип. 52. – С. 65–72.

6. Лебедзева, В. БНР–УНР: першы вопыт дзяржаўных стасункаў (вясна 1918 г.) / В. Лебедзева / Проблеми славяноведения: сб. науч. ст. / Брянский государственный ун-т; науч. ред. И. В. Михутина. – Брянск : Брянский государственный ун-т, 2002. – Вып. 4. – С. 198–211.

7. Лазько, Р. Р. Беларусь ў еўрапейскай палітыцы, 1918–1925 гг. : Нарысы / Р. Р. Лазько, А. М. Кротаў, М. М. Мязга. – Гомель : ГДУ, 2003. – 126 с.

8. Карев, Д. В. Белорусская и украинская историография конца XVIII – начала 20-х гг. XX в. в процессе генезиса и развития национального исторического сознания белорусов и украинцев / Д. В. Карев. – Вильнюс : ЕГУ, 2007. – 312 с.

9. Взаимодействие национальных движений Белоруссии и Украины в 1917–1922 гг. – Минск : РІВШ, 2010. – 194 с.

10. Гошуляк, І. Л. Питання соборності українських земель на Брест-Литовській мирній конференції / І. Л. Гошуляк // Український історичний журнал. – 2004. – № 2. – С. 15–31.

11. Яровий, В. І. Наслідки укладення Брестського миру для Білорусі та України: втрати та здобутки сторін / В. І. Яровий, В. В. Мартиненко // Российские и славянские исследования: сб. науч. статей / редкол. : О. А. Яновский (отв. ред.) [и др.]. – Минск : БГУ, 2004. – Вып. 1. – С. 23–27.

12. Бойко, В. 1917 рік на Чернігівщині: історико-краєзнавчий нарис / В. Бойко, Т. Демченко, О. Оніщенко. – Чернігів : Сіверянська думка, 2003. – 39 с.

13. Матяш, І. Білоруські документи в українських архівах / І. Матяш // Гістарычны альманах. Навуковы, гістарычны і краянаўчы часопіс. – Т. 12. – 2006 – С. 94–107.

14. Зубко, В. Знешнепалітычная чыннасць Беларускай Народнай Рэспублікі ў 1919–1920 г. ва ўкраінскай інтэрпрэтацыі / В. Зубко // Гістарычны альманах. – 2003. – Т. 8. – С. 107–117.

15. Матвієнко, В. М. Політика УНР та Української Держави щодо новопосталих державних утворень на території колишньої

Російської імперії (1917–1921 рр.) : автореф. дис....
д-ра іст. наук : 07.00.02 / В. М. Матвієнко ; Київ.

нац. ун-т. – Київ : КНУ, 2003. – 40 с.

УДК 378.147.88

Патлайчук О. В., Коршун І. І.

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

м. Миколаїв, Україна

ДЕЯКІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ МАЙБУТНЬОГО ІНЖЕНЕРА В УМОВАХ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ

У сучасному суспільстві освіта здебільшого розглядається у якості інвестиції в себе, з очікуваними дивідендами в майбутньому. Тому є вкрай важливим є усвідомлення майбутнім інженером значення процесу навчання як інвестиції у своє майбутнє, та відповідне ставлення до процесу навчання.

Однак, після закінчення ВНЗ, багато бакалаврів, чи магістрів, не мають можливості працювати за отриманою спеціальністю, більш того, сучасні реалії не гарантують працевлаштування взагалі. До того ж, на жаль, наша система освіти, в її сучасному вигляді, не гарантує випуск кваліфікованих спеціалістів, як результату навчання, та не забезпечує ані інтересу до процесу навчання, ані усвідомлення значення отримання знань під час перебування студентом – це її перший недолік, і другий – це відокремленість академічного вузівського процесу навчання від сьогоденних потреб технічного виробництва.

Можливо, що однією з причин цього стає велика кількість інформації, яку отримують студенти, та яка, за їх враженням, дається без пояснення її значення. Студент, таким чином, отримує велику кількість інформації, але на розуміє, де і як саме вона може стати у пригоді. З іншої сторони, підприємство отримує молоду людину, яку потрібно «доводити» як фахівця з набором компетенцій, необхідних саме цьому підприємству.

Для виправлення ситуації, що склалась, у деяких технічних вузах нашої країни, в якості пілотного проекту впроваджується система дуальної освіти, яка може стати одним із способів підвищення обізнаності у майбутній спеціальності студентів, та можливістю обрати найкращих з них як перспективних співробітників, для підприємства.

Під дуальною системою освіти розуміють таку систему, в якій освіта молодих людей з обраної спеціальності відбувається в двох організаціях, тобто, одночасно дві установи беруть участь в

навчальному процесі. З одного боку це ВНЗ, а з іншого – підприємство. Обидві установи по відношенню один до одного є незалежними партнерами. В якості одного з можливих варіантів реалізації дуальної освіти, запропонована освітня технологія, яка поєднує вивчення теорії з її практичним застосуванням на виробництві, але відрізняється від практики в її сучасному значенні.

Практична (виробнича) частина за цією системою, становить приблизно дві третини, а вузівська або професійно-теоретична частина – приблизно одну третину усього часу навчання. Чіткого і конкретного плану для проведення практичного семестру університетом не надається, формуються лише загальні вимоги, на кшталт того, щоб студентів не використовували для варіння кави або ж копіювання непотрібних документів, а давали завдання, які відповідають їх спеціалізації. Кожна компанія в свою чергу, залежно від своїх поточних проектів та з урахуванням інтересів студента, самостійно вирішує, яким чином буде організована його практика. Звісно, у якості практикантів, підприємство буде запрошувати студентів, що навчаються за відповідним фахом.

Під час практик студенти пишуть звіти, які вони пізніше здають в університеті в рамках навчального плану, і таким чином, досягається тісна інтеграція практичного навчання та університетської програми.

Внаслідок застосування цієї системи, майбутній інженер відразу може почати отримувати корисний досвід по своїй спеціальності, і найголовніше, чіткіше уявлення про значення інформації, яку він одержує під час навчання.

Наприклад, працюючи на підприємстві, фокус діяльності якого безпосередньо пов'язаний з конструюванням суднових енергетичних установок, студент може на практиці ознайомитися з проблемами інфраструктури в судовій промисловості. Під час практики студент працює на різних рівнях технічної інфраструктури судна –

освоює роботу в машинному відділенні, на нижніх рівнях судна, отримує уявлення про комунікаційних технологіях на судах і т. д.

Дуальна освіта дозволяє студенту під час практичного семестру приміряти на себе майбутню сферу діяльності, подивитися «твоє це чи ні», та при необхідності скорегувати майбутню спеціалізацію, враховуючи власні можливості та інтереси, що, представляється актуальним для тих, хто слабко уявляє, в чому конкретно полягатиме їхня робота.

Можливість отримання повноцінної технічної освіти без збільшення терміну навчання має багато плюсів, але є в ній і свої мінуси. По-перше, це зажадає зміни нормативних документів у сфері вищої освіти. А по-друге, така програма переважно розрахована на цілеспрямованих студентів з високою мотивованістю, які вже з ранніх років навчання переконані у вірності свого вибору. Зазвичай тривалість дуального навчання становить три роки. По завершенню навчання студенти отримують диплом бакалавра. Студенти-дуальщики вчать шість днів: три робочих дні

вони працюють на фірмі, два робочі дні та суботу – навчаються у вузі.

Найбільш цінним в такій системі навчання видається формування мотивації студента як майбутнього інженера. Головним аспектом мотивації для майбутніх інженерів стає практично гарантоване працевлаштування в майбутньому. В кінці навчання студенти можуть відразу отримати робоче місце, що в країнах Європи, яка добре знайома з безробіттям, дуже важливо. Випускників беруть на дане підприємство, але строго в той відділ, де вони навчалися. Інженер навряд чи потрапить в економічний відділ підприємства. Так що мови про трьох-чотирьох різних кар'єрах протягом життя не йде.

Крім того, деякі підприємства можуть встановлювати стипендію для студентів за час проходження практики, а також доплату для фахівця, який є куратором студента. Таким чином, формується взаємна мотивація між студентом і спеціалістом-куратором, що, в свою чергу, є запорукою розвитку взаємовигідного співробітництва між ВНЗ і підприємством.

УДК 378.147.88

Патлайчук О. В., Шлапак И. И.

Национальный университет кораблестроения имени адмирала Макарова

г. Николаев, Украина

ФОРМИРОВАНИЕ СИСТЕМЫ ДУАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ТЕХНИЧЕСКИХ ВУЗАХ УКРАИНЫ КАК МЕХАНИЗМ ЗАЩИТЫ ОТ ПРЕКАРНЫХ УГРОЗ

В настоящее время в Украине насчитывается 325 высших учебных заведений. В современных условиях с прослеживающийся тенденцией к укрупнению и объединению вузов возникает вопрос о целесообразности содержания такого количества учебных заведений, и как сопутствующая проблема – отсутствие четко выраженных критериев расчета необходимого количества ВУЗов в стране. Имеется множество различных причин, по которым были основаны ВУЗы. Одной из таких причин является необходимость развития инфраструктуры градообразующего предприятия путем удовлетворения потребности в квалифицированных специалистах.

Таким образом, прослеживается привязка зависимости развития определенного города и его градообразующего предприятия или отрасли:

последняя дает работу жителям города и рассматривает их как свои потенциальные кадры.

Исторически градообразующей отраслью Николаева являлось судостроение; бурное развитие предприятий требовало наличия достаточного количества специалистов, и обеспечения их бесперебойного развития путем повышения квалификации, освоения смежных специальностей и др.

Одним из ВУЗов Николаева, который удовлетворяет потребности градообразующей отрасли города, является НУК который готовит специалистов, работающих в конструкторских отделах, научно-исследовательских лабораториях и цехах множества предприятий, связанных с судостроением, в частности для НПКГ «Зоря-Машпроект». К сожалению, градообразующая отрасль в наше время находится не в лучшем положении, не только благодаря экономической

ситуації в стране, но также и «кадровому вопросу».

Если рассматривать общую картину трудоустройства дипломированных специалистов, то можно заметить, что шансы получить работу (имеется в виду более-менее высококвалифицированная работа, даже без привязки к полученной специальности) несколько выше у специалистов с высшим техническим образованием, нежели у таковых с гуманитарным. Такая работа, без дальнейших перспектив трудоустройства по специальности, с одной стороны, способствует формированию потребности постоянного поиска лучших условий для специалиста, и с другой, не требует от него совершенствования в специальности.

Результатом сложившейся ситуации становится тенденция к увеличению количества прекариатов, т. е. в данном примере, «некачественных» специалистов, основным занятием которых является процесс поиска и перехода места работы, а вовсе не совершенствование себя в качестве специалиста.

Причины распространения данной тенденции следует искать еще до начала обучения в ВУЗе, еще во время выбора специальностей для подачи заявлений абитуриентами. К сожалению, сейчас модно выбирать профессию по обложке, не зная полностью специфики будущей работы, а основным критерием выбора специальности является возможность устройства на высокооплачиваемую должность, легкость работы и престиж профессии, такой, например, как юристы или экономисты. Перед абитуриентом возникает проблема выбора ВУЗа, которую многие решают, исходя из соображения о том, что, закончив престижный ВУЗ, легко можно найти высокооплачиваемую работу. Также сложившаяся в последнее время практика выбора абитуриентами специальности, исходя из соображений нежелания трудностей в обучении, отсутствия качественного обучения в школах по физике и математике, и наконец, катастрофическое сокращение объемов промышленности, ведет к падению престижа обучения в технических вузах.

Такой подход к выбору будущей профессии явно несовершенен, и количество студентов, которые только к концу обучения поняли свою ошибку в выборе профессии является достаточно высоким. Конечно, можно проследить во многих случаях наличие мотивации, заставляющей человека через силу закончить обучение, к примеру, получение морской специальности, которая даст возможность заработка за рубежом; удовлетворение потребности в специалистах для других государств; переквалификация по новой специализации, которая на сегодняшний день является востребованной; стремление найти высокооплачиваемую работу.

Возникшую проблему отсутствия мотивированности к обучению техническим специальностям необходимо решать еще даже не в ВУЗе: кроме формирования востребованности той или иной специальности (что, без сомнения, не есть задача вуза, а задача правительства), необходимо дать абитуриенту возможность еще до подачи заявлений на те или иные специальности, хотя бы в общих чертах сформировать представление о будущей профессии. Для этого как никогда важной становится работа специалистов по профориентации.

Возможность минимизировать риски ошибочного выбора профессии на сегодняшний день становится крайне актуальной, еще исходя из бесперспективности подготовки большого количества специалистов, которые не смогут иметь возможности работать по специальности. В случае же бюджетного обучения, оно становится экономически невыгодным, а также зачастую к такому ожидаемому результату приводят узкопрофильность специальности, малая востребованность данных специалистов и невозможность спрогнозировать данную ситуацию.

Одним из возможных способов решения данной проблемы может стать пересмотр сложившегося в системе высшего образования подхода к практическим занятиям. Во время учебы в ВУЗе студенты на предприятиях проходят в обязательном порядке несколько практик, но в наше время последние никак не способствуют хотя бы улучшению представления студента о будущей профессии. Интересы они не вызывают, являются зачастую просто времяпрепровождением и поэтому студенты при любой возможности стараются их игнорировать. Вместе с тем, много студентов желают иметь возможность подработки, которую зачастую совмещают с учебой, в ущерб последней. Следствием этого становятся частые пропуски занятий и снижение уровня знаний студентов. Таким образом, происходит катастрофическое снижение качества выпускника.

Среди выбираемых студентами подработок, наиболее распространены работа продавцом-консультантом, на предприятиях в сфере фастфуда и подобные, где зарплата иногда в разы больше, чем на предприятии у инженера или технолога. Зачастую, из-за отсутствия вакансии по специальности или, что более актуально, из-за низкого уровня возможных доходов при работе по полученной специальности, после окончания ВУЗа такая подработка перерастает в полноценную работу, что становится подтверждением прекарной тенденции. Итак, студент получает высшее образование, зачастую за государственный счет, но по специальности не работает. Возникает вопрос, на самом ли деле необходимо готовить ненужных в данный момент специалистов.

Защитой от бесцельного пребывания в ВУЗе и получения не удовлетворяющей потребности выпускника профессии, может стать введение в технических вузах системы дуального образования, которое, на наш взгляд, является современным отображением вечерней формы обучения. Сочетая учебу в вузе и практику на предприятии, студент может вовремя составить представление о плюсах и минусах будущей профессии, и даже может вовремя принять для себя решение сменить профиль специализации. Данная система также позволяет удовлетворить потребности в мотивированных специалистах для предприятия – оно готовит молодые кадры, исходя из своих потребностей, получает дипломированного специалиста, «заточенного» под специфику предприятия, а также получает возможность напрямую влиять на процессы обучения в ВУЗе,

задавая желаемые параметры студентов, для прохождения практики на том или ином курсе, и участвуя в обеспечении учебного процесса при помощи обновления материальной учебной базы ВУЗа, в частности, внедрения образцов развивающихся технологий, которые недавно стали применяться на предприятии.

Внедрение данной системы может помочь подстроить подготовку специалистов в ВУЗе к потребностям рынка труда, а также сформировать ВУЗ, который мог бы стать достаточно мобильным для реагирования на эти потребности. Для этого необходимо привлекать для работы в нашей стране отечественные и зарубежные компании, использующие передовые технологии, открывать простор для деятельности зарубежных инвесторов в Украине.

УДК 321.01(476)

Склярова О. М.

Науково-дослідний інститут українознавства МОН України

м. Київ, Україна

ДЕРЖАВНИЦЬКІ КОНЦЕПЦІЇ В СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІЙ ДУМЦІ УКРАЇНИ ТА БІЛОРУСІ ПОЧАТКУ XX СТ.: ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ

Дослідження передумов формування концепцій політичної самостійності української та білоруської націй в кінці XIX – початку XX ст. є особливо актуальним та значимим. Вивчення особливостей становища українського та білоруського етносів в системі суспільно-політичних та соціально-економічних відносин Росії, вплив цих чинників на розвиток національно-визвольного руху є важливим як для виявлення основних тенденцій суспільно-політичного розвитку досліджуваного періоду і з'ясування передумов, що призвели до проголошення незалежності УНР та БНР, так і для врахування цих історичних уроків для розвитку в майбутньому. Зазначимо, що пропонуване автором дослідження географічно охоплює українські землі, що входили до складу Російської імперії. Зважаючи на деякі особливості та відмінності в соціально-економічному та суспільно-політичному розвитку Галичина, Буковина та Закарпаття, що входили на той час до складу Австро-Угорської імперії, потребують окремого дослідження. Хронологічні рамки обмежуються 1914 роком з огляду на зміну ситуації з початком Першої світової війни. Визначення чинників, як суб'єктивних так і об'єктивних, які впливали на розвиток суспільно-політичних процесів, їх ідеологічне оформлення

важливо для дослідження українського та білоруського політичних рухів цього періоду. Важливим є аналіз впливу цих факторів на вироблення концептуальних засад державотворення в суспільно-політичній думці обох націй.

Історіографія досліджуваної проблеми є досить широкою. Варто звернути особливу увагу на монографічні дослідження С. Телешуна, В. Головченка, В. Колесника, О. Рафальського, О. Тимошенка, А. Павка, Л. Могильного, С. Іваницької, у яких зроблено спробу узагальнити окремі аспекти з історії українських партій та їх поширення в середовищі тогочасної української інтелігенції. Історії господарського розвитку України присвячені праці О. Рєєнта [5], В. Вергунова, І. Чугунова [8] та ін.

Розвиток національного руху Білорусі досліджується в роботах Козлякова В. Е. [4], Богдановича А. Г. [1], економічному розвитку присвячено збірник під редакцією Г. Ковальського [9].

Процеси національно-культурного відродження поч. XX ст. характеризувались пробудженням національно-духовного життя українців та білорусів, національної свідомості та історичної

пам'яті народів, процесів самоідентифікації та формуванням етнічної самосвідомості, протидії асиміляції російським етносом. Хоча розвиток цих процесів не був однорідним для цих народів.

Загалом в Росії, як і в Західній Європі, відбувалися модернізаційні процеси, йшла індустріалізація та перебудова аграрного сектору. На українських землях у складі Російської імперії швидкими темпами розвивалися галузі важкої промисловості – залізнична, вугільна, металургійна, машинобудівна. Наддніпрянщина на поч. XX ст. стала одним із головних індустріальних та сільськогосподарських центрів імперії. Що стосується етнічних українців, то 90% з них займалися хліборобством та добуванням сировини, 3,6% – задіяні в обробній промисловості, 5,5% – в військовій та адміністративній сферах, 0,9% у торгівлі [7, с. 57]. Найбільш розвиненими в білоруських губерніях були сірникова, скляна, спиртова, картонно-паперова, тютюнова, льняна, текстильна та металообробна галузі. Велику частину усіх робітників складали задіяні у сільському господарстві – 37,5% [9, с. 373]. Селяни складали переважну більшість населення (в середньому більше 70%). Обсяг виробництва дрібної промисловості сягав більше половини усього промислового виробництва, в цілому по Росії лише 31,4% [9, с. 299]. Гостро стояла проблема малоземелля селян. Не розв'язала земельне питання і столипінська аграрна реформа.

Економіка українських та білоруських губерній була органічною частиною імперської та повністю інтегрована в російський ринок.

На поч. XX ст. Російська імперія була багатонаціональною унітарною, централізованою державою. Поряд з деякими реформами в соціально-економічній сфері, що проводились в українських та білоруських губерніях, як і загалом у всій імперії, національно-культурне життя повністю ігнорувалося. Українські землі називалися Малоросією, Південно-Західним краєм тощо. Незважаючи на малочисельність інтелігенції, вона на той час являлась єдиною силою, здатною протистояти цим антиукраїнським діям, її заслугою було виведення українського руху з чисто освітньо-культурної сфери, надання цьому руху політичного змісту. В Північно-Західному краї (назва білоруських земель Російської імперії), який також зазнав значного впливу русифікаторської політики, великий прошарок міського та сільського населення було асимільовано, тому найчастіше білоруси вступали до польських або російських організацій, а свої були створені пізніше за інші народи. Це пояснювало і слабкість білоруського національного руху.

На думку дослідника О. Реєнта український та білоруський національні рухи в Росії, попри спільні риси, мали певні відмінності [6, с. 168]. Саме географічне розміщення українського етносу у

складі двох держав – Австро-Угорської та Російської імперій мало важливе значення для українського етносу. Значно ліберальніший політичний режим Австро-Угорщини дав змогу консолідації свідомих українців та діяльності на ниві відродження за умов політичних утисків в Росії. Неабиякий вплив на формування історичної пам'яті українців мали періоди власної державності. Білоруси ж були позбавлені такого потужного підґрунтя національного відродження [6, с. 168].

Перша Революційна українська партія (РУП) в програмовому документі «Самостійна Україна» (1900), підготовленому М. Міхновським, проголосила ідеалом державного будівництва єдину, неподільну, вільну, самостійну Україну від Карпат до Кавказу. Але пізніше після розколу та перегляду програмових засад більшість членів партії бачила майбутнє державне життя в Росії у складі національно-територіальної автономії. На тих самих позиціях були й деякі інші національні партії – правонаступниця РУП Українська соціал-демократична робітничка партія (УСДРП), Українська соціал-демократична спілка (УСДС), організації українських соціалістів-революціонерів (есерів), Українська соціалістична партія (УСП), Товариство українських поступовців (ТУП) та ін. Питання національно-державного будівництва висувалось рядом національних політичних партій і організацій та вноситься до основних програмних документів та матеріалів – РУП до першого розколу, Українська народна партія (УНП), організація «Оборона України», Союз визволення України (СВУ).

Відбувалося пожвавлення національного руху на межі століть і в Білорусі. Хоча воно не набуло такої сили і розмаху в порівнянні з Україною. Поряд з популяризацією білоруської тематики в етнокультурних дослідженнях потроху набирала сили національно-політичний рух. Хоча він перебував під значним впливом польських партійних організацій [2, с. 6]. Партії національного спрямування – Білоруська революційна громада (1902 р.), пізніше перейменовану на Білоруську соціалістичну громаду (БСГ), Соціалістична партія Білої Русі (1904 р.) (СПБР) не висували жодних положень про відокремлення від Росії. Під час революції 1904–1905 рр. у відозвах БСГ були вже включені вимоги створення крайового сейму. А до програми ввійшли вимоги крайової автономії у складі Російської демократичної федеративної республіки. Створені в 1904–1905 рр. гуртки автономістів обговорювали питання самоуправління та політичної автономії Білорусі [2, с. 9]. Конституційно-католицька партія Білорусії та Литви (ККП) поряд з вимогами вільного вживання білоруської мови підтримувала крайове самоуправління [2, с. 10]. Білоруські національні

політичні партії початку XX ст. бачили білоруську націю самостійною переважно у формі крайової автономії.

Пошук форм національно-державного управління українськими та білоруськими партійними організаціями активно розпочався на поч. XX ст. І хоча український національний рух у Російській імперії був значно сильніший та структурованіший, чим викликав жорстку репресивну протидію царської Росії, процеси національного відродження та їх політизація сприяли виробленню концептуальних основ майбутніх національних державотворчих процесів.

Таким чином, ті складні, суперечливі процеси, що проходили на українських та білоруських землях в складі Російської імперії мали значний вплив на суспільно-політичний розвиток обох народів. Вироблення та поширення ідей самостійності та державної незалежності було значним внеском у політичне майбутнє українців та білорусів.

Список використаних джерел та літератури

1. Багдановіч, А. Г. Ідэя дзяржаўнасці нацыянальна-вызваленчым руху Беларусі на пачатку XX ст. (1900–1917) / А. Г. Багдановіч // Весник БДУ. – Мінск, 1993. – № 3. – С. 25–31.
2. Государственность Беларуси: проблемы формирования в программах политических партий / В. К. Коршук и др. – Минск : БГУ, 1999. – 188 с.

3. Грыцкевіч, А. Ідэя незалежнасці Беларусі у гістарычным аспекце / А. Грыцкевіч // Спадчына. – Мінск, 1996. – № 5. – С. 31–37.

4. Козляков, В. Е. Национальные проблемы Беларуси в конце XIX – начале XX в. / В. Е. Козляков // Этнокультурное развитие Беларуси в XIX – начале XXI в. : Материалы междунар. науч.-практ. конф. – Минск : БГУ, 2011. – С. 7–12.

5. Реєнт, О. Сільське господарство України та світовий продовольчий ринок (1861–1914 рр.) : Монографія / О. П. Реєнт, О. В. Сердюк. – К. : Ін-т історії України НАН України, 2011. – 365 с.

6. Реєнт, О. Українсько-білоруські взаємини у XIX – поч. XX ст. – період становлення / О. Реєнт // УІЖ. – 2008. – № 1. – С. 161–169.

7. Солдатенко, В. Ф. Суспільно-політичні трансформації в Україні : від задумів до реалій : монографія / В. Ф. Солдатенко, Т. А. Бевз та ін.; НАН України, Ін-т політ. і етнонац. досліджень ім. І. Ф. Кураса. – К., 2009. – 536 с.

8. Чугунов, І. Бюджет України у складі бюджетної системи Росії в кінці XIX – на початку XX ст. / І. Чугунов // Економіка України. – 2001. – № 11. – С. 78–84.

9. Экономика Белоруссии в эпоху империализма. 1900–1917 / Под ред. Г. Т. Ковальского [и др.]. – Минск : Из-во Академии наук БССР, 1963. – 422 с.

УДК 902.2 (Н)

Смирнов О. І., Бондаренко Д. В.

Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

Миколаївський обласний центр туризму, краєзнавства та екскурсій учнівської

молоді

м. Миколаїв, Україна

ДО ПИТАННЯ ПРО ТОРГІВЕЛЬНИЙ ШЛЯХ МІЖ БАЛТІЄЮ ТА ЧОРНИМ МОРЕМ НА ПОЧАТКУ ПЕРШОГО ТИСЯЧОЛІТТЯ НА НОВІТНІХ АРХЕОЛОГІЧНИХ ВІДКРИТТЯХ В ПОНИЗЗІ ДНІПРА (ЗА ПІДСУМКАМИ АРХЕОЛОГІЧНИХ РОБІТ НА О. БЕРЕЗАНЬ У 2016 Р.).

Розкоп «ГШ» був закладений у 2006 р. на місці грабіжницького шурфау в центральній частині античного поселення на о. Березань На даний час площа розкопу складає біля 300 кв. м.

З метою проведення планомірних розкопок архітектурних залишків та нашарувань архаїчного та класичного періодів, а також поховань доби середньовіччя, в кв. Б – IV 350, 370, 390, 391(3х) у 2016 році була закладена західна прирізка,

загальною площею 91 кв. м. Розкриття площі прирізки в кв. № Б – IV 350, 370 доведено до давнього античного гумусу (польовки), в кв. Б – IV 390, 391(3х) – знятий лише шар гумусу. Ґрунтові об'єкти в 2016 р. не досліджувалися.

Внаслідок археологічних робіт були розкриті залишки трьох основних будівельних періодів.

Ранній будівельний період (кін. VI – I пол. V ст. до н. е.) представлений залишками наземного кам'яно-сирцевого будинку – «Будівельний комплекс № 2». Одне приміщення комплексу на сьогодні розкрито повністю, друге – частково. За період функціонування будинок пережив, щонайменше, одне перепланування. На ранньому етапі будівельний комплекс утворювали кладки №№ 5, 8 та 29. Кладки – постелисті, дво-трьохшарові, середній шар закладений дрібним та середнім вапняковим бутом. Пізніше на кладках, був надбудований ще один ряд постелистої одношарової кладки з великих добре оброблених вапнякових квадратів. Такий самий ряд, вірогідно, існував і на кладці № 29, але він не зберігся. Швидше за все, в цей же час з'являється і кладка № 90, що поділяє розкриту частину будинку на два приміщення. Приміщення № 1 займало північно-східну частину споруди. Має прямокутну в плані форму розмірами по внутрішньому простору 5,90 (Пд-3х-Пн-Сх) x 5,45 (Пд-Сх-Пн-3х) м. Глинобитна підлога в приміщенні зберіглася дуже погано. На її рівні *in situ* зафіксовані зернотерка, два розвали нижніх частин амфор та невелика вимостка біля кладки № 29 з середніх розмірів вапнякових плиток розмірами 1,18 x 0,47 м. Приміщення № 2 знаходилося на південний-захід від першого. Воно утворено кладками №№ 29 та 90. На сьогодні розкрита лише його північно-східна частина. На північ від будівельного комплексу № 2 досліджена ділянка вимостки вулиці синхронна йому за часом. Вимостка складалася з втрамбованих в глиняний розчин уламків кераміки, кісток та дрібного вапнякового буту.

До другого будівельного періоду відноситься кут приміщення, який був утворений кладками. Вся площа будівлі, окрім зазначеного кута, скрита північним бортом розкопу, тому про призначення та датування споруди говорити ще рано.

Дуже цікаві матеріали дало дослідження могильнику доби середньовіччя (XI–XII ст.).

У 2016 р. досліджено 7 поховань, одне з яких групове. Поховання № 79 – скелет укладений у витягнутому на спині положенні головою на південь. Поховання №№ 80, 81 вміщали частково розчленовані скелети. В першому випадку зберігся корпус та права рука, в другому – вся нижня частина скелету до поясу. Верхніми частинами скелети були орієнтовані на захід. Поховання № 83 являло собою повне розчленування. Поховання № 84, одне з небагатьох на острові, де прослідковано поховальну яму. Вона мала прямокутну форму, кістяк укладений у витягнутому на спині положенні головою на захід, руки покладені на груди та на живіт. В голові похованого була орфостатно встановлена вапнякова плита. В похованні № 85 збереглися залишки дерев'яної домовини. Похований у витягнутому на спині положенні головою на захід, руки укладені на животі. В районі груді зафіксована бронзова кулькова підвіска.

Найбільший інтерес являє групове поховання № 82. В підпрямокутній ямі розмірами 3,10 x 2,50 м та глибиною до 0,35 м в було поховано 45 людей різного віку та статі. Тут виявлено декілька видів трупопокладення: витягнутий на спині (варіанти: руки витягнуті вздовж тулуба, на животі, на животі та на груді, підігнуті під плечі), на спині з підігнутими ногами, на спині в позі вершника, витягнуті на боці, скорчені на боці. Переважна більшість похованих орієнтована головою на захід. Деякі з похованих мають явні сліди насильницької смерті. Супровідний матеріал представлений залізним кільцем, сережкою білого металу, бронзовим натільним хрестиком та двома залізними вістрями стріл. Один з останніх був знайдений застряглим в лопатці одного з похованих.

Таким чином, під час польового сезону 2016 р. на ділянці «ГШ» були досліджені залишки наземних кам'яно-сирцевих споруд та вимостки вулиці архаїчного та класичного періодів античної історії існування Борисфена, а також поховання доби середньовіччя.

УДК 890.09

Стрелец М. В.

Брестский государственный технический университет

г. Брест, Беларусь

СОТРУДНИЧЕСТВО, ОБРАЩЁННОЕ В БУДУЩЕЕ

На суд участников конференции выносятся анализ белорусско-германских отношений.

Отношения между объединенной Германией и Республикой Беларусь де-юре начали свой отсчет с рубежного во многих отношениях визита в Минск вице-канцлера, федерального министра иностранных дел Ганса-Дитриха Геншера, состоявшегося 13 марта 1992 г. Главный итог визита известен: заработал политический механизм межгосударственных отношений. Была достигнута договоренность об открытии белорусского посольства в Бонне и германского – в Минске. Заметим, что речь шла не об установлении, а о восстановлении дипломатических отношений. Дипломатические отношения между обеими странами были впервые установлены в 1922 г. и утратили свою юридическую силу после образования СССР. Принципиально важно подчеркнуть, что еще до указанного визита, практически сразу после обретения Беларусью своей государственной независимости, двусторонние отношения стали наполнять реальным содержанием структуры народной дипломатии, субъекты хозяйствования. Белорусский вектор внешней политики объединенной Германии взял свой старт на этапе ее становления, что, естественно, не могло не повлиять на содержательную сторону данного вектора [2].

До середины 1990-х годов, то есть до завершения формирования внешнеполитической концепции новой ФРГ, ее правящие круги были в наибольшей степени удовлетворены белорусскими реалиями, что предопределило динамику политической составляющей двусторонних отношений. С середины 1990-х годов в Беларуси стала постепенно приобретать реальные очертания принципиально новая модель социально-экономического и политического развития, которая во многом не вписывалась в рецептуру, предлагаемую ФРГ и ее союзниками по ЕС восточным европейцам, вовлеченным в трансформационные процессы. ЕС отреагировал на этот внутренний выбор белорусского народа пакетом решений, которые резко расходились с национальными интересами Беларуси, создавали

существенные препятствия в ее политике на европейском направлении. ФРГ стала строить свою политику в соответствии с этими решениями. С 2008 г. политическая составляющая двусторонних отношений характеризовалась некоторым улучшением, что было связано с соответствующими изменениями в политике ЕС по отношению к Беларуси. Однако после президентских выборов, которые прошли в Беларуси 19 декабря 2010 г., и ЕС, и Германия вернулись к прежнему курсу.

С 2015 года стала обретать реальные очертания очередная оттепель в белорусско-германских политических отношениях, которую можно однозначно характеризовать как ключевой момент современного этапа данных отношений. На этом этапе резко возросла роль германской составляющей в разработке и осуществлении политики Евросоюза на белорусском направлении, известной как политика малых шагов. Чётко прослеживается превалирование германцев в причастности к набравшему позитивную динамику содержательному наполнению подобных шагов. В ходе встреч на различных уровнях белорусская и германская стороны неизменно демонстрируют взаимную заинтересованность в цивилизованном мироустройстве. Берлин положительно оценивает роль главы белорусского государства в поисках путей мирного урегулирования украинского кризиса. Есть все основания согласиться с заявлением Чрезвычайного и Полномочного Посла Германии в Беларуси Петера Деттмара о том, что «Беларусь и Германия вышли на новый этап сотрудничества» [1].

При ретроспективном взгляде на двусторонние отношения нетрудно сделать вывод о том, что их неполитические составляющие развивались более продуктивно, чем политическая. Неполитические составляющие отличались от последней обширной договорно-правовой базой, достаточно разветвлённой организационной структурой, а главное, практическими результатами [2].

В шкале приоритетов неполитического сотрудничества первое место традиционно занимает торгово-экономическая сфера.

За всё время существования двусторонних торговых отношений ФРГ постоянно входила в первую пятёрку ведущих импортёров продукции, известной как «Made in Belarus». Что же касается «Made in Germany», то его присутствие в ввозимой в Беларусь продукции за то же время уступало максимум двум государствам-экспортёрам. Было время, когда только Россия экспортировала больше товаров в Республику Беларусь. Стороны отметили десятилетие установления дипломатических отношений рекордным товарооборотом в 1 млрд. USD. Этот показатель, проходивший в статистической отчётности за 2002 год, был удвоен в 2006 году, утроен в 2007 году, учетверён в 2010 году. В 2013 году имел место исторический максимум: 4,788млрд. USD. К сожалению, после 2013 года закрепилась отрицательная тенденция по части товарооборота. Сначала состоялось возвращение к показателю четырёхлетней давности, а затем – девятилетней. Товарооборот в 2млрд. USD за 2015 год, приблизительно такой же товарооборот за 2016 год – это, конечно, явный провал в работе компетентных белорусских органов. Ни в коем случае нельзя замыкаться на учёте следующих причин: неблагоприятной глобальной экономической конъюнктуры, немало сокращения золотовалютных резервов, снижения покупательной способности населения. Эти причины имели место быть, но, если бы компетентные органы проявили разворотливость, вполне можно было избежать двукратного падения товарооборота.

Во взаимном товарообороте сложилась устойчивая структура экспорта и импорта. Германский вектор белорусского экспорта представлен следующими товарными позициями: текстилем, древесиной, продуктами деревообработки, медицинским оборудованием, продукцией химической промышленности, тракторами, оптикой. Перечень статей германского импорта таков: инвестиционные товары, станки, оборудование, продукция химической промышленности, транспортные средства. Конечно, сказывается, что партнёры находятся в разных весовых категориях. Назовём вещи своими именами. Экономический гигант торгует со средней по экономическому потенциалу страной. Отсюда вполне объяснимо отрицательное сальдо касательно белорусской стороны. Оно было все годы и останется в ближайшем будущем. Заслуживает быть упомянутым тот факт, что в отдельные годы Беларусь ввозила в Германию в три раза меньше товаров, чем вывозила, разумеется, в стоимостном выражении. Рекорд по отрицательному сальдо был зафиксирован в 2013 году: -1, 281 млрд. USD. В последние годы этот

показатель меньше, но ведь и товарооборот, как указывалось выше, резко упал [1]. Следует также иметь в виду, что на взаимную торговлю отрицательное влияние оказывает отсутствие Беларуси среди членов ВТО.

На белорусском направлении развернуло свою деловую активность 360 германских субъектов хозяйствования. Объём германских инвестиций в отечественный народнохозяйственный комплекс в 2014 г. по сравнению с 2009 г. вырос в 6 раз, а по прямым инвестициям – в 7 раз. Если названные годы поменять местами, то окажется, что белорусский бизнес в 2014 году вложил в германскую экономику общих инвестиций на сумму, которая лишь на три миллиона USD меньше той, которая вносилась германскими инвесторами в белорусскую экономику в 2009 году. ФРГ входит в первую четвёрку ведущих прямых инвесторов в белорусскую экономику. Объектами соответствующей финансовой подпитки являются транспорт, сельское хозяйство, торговля, пищевая промышленность. Конечно, объём германских инвестиций в белорусский народнохозяйственный комплекс, ненамного превышающий треть миллиарда USD, несопоставим с вложениями ФРГ в экономику её партнёров по Европейскому Союзу с численностью населения меньшей, чем в Республике Беларусь. Там речь идёт о миллиардах USD. Было бы неплохо, чтобы стороны встретили 30-летие со дня установления дипломатических отношений достижением отметки в один миллиард USD [2].

Властные структуры обоих государств неизменно придают важнейшее значение народной дипломатии. Именно народная дипломатия сыграла определяющую роль в примирении между белорусским и германским народами, в преодолении стереотипов, укоренившихся на протяжении десятилетий. Уже четверть века Германию ежегодно посещают десятки тысяч жителей Беларуси. В отдельные годы германской стороной удовлетворялось до 80 тысяч визовых заявок граждан Республики Беларусь [1].

Список использованных источников

1. Белорусско-германские отношения □
Министерство ... [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
mfa.gov.by/publication/.../e69582181969d072.html. – Дата обращения: 30.01. 2017.
2. Двусторонние отношения – Посольство Республики Беларусь в ... [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
germany.mfa.gov.by/ru/bilateral_relations/. – Дата обращения: 31.01. 2017.

УДК 378.1 (477) : 371.83

Трибулькевич К. Г.

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

м. Миколаїв, Україна

СТУДЕНТСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ БІЛОРУСІ, РОСІЇ, ЛИТВИ:

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ

Період становлення пострадянських країн вимагав оновлення поглядів на управління державою, зміни освітньо-виховної парадигми та ідеологічного вектору функціонування вищої школи, що вимагало докорінного переосмислення роботи органів студентського самоврядування. Проте тлумачення демократії та реалізація її основних принципів на рівні держави взагалі та у вищій школі зокрема, мають різний вияв, залежно від обраного політичними керівниками шляху.

Вивченню становлення студентського самоврядування присвячені праці українських науковців Ю. П. Краценка, В. В. Липинського, В. М. Мокляка, білоруських дослідників С. А. Воронкевича, А. С. Луцевича, П. Д. Махинова, Е. И. Шестопалова та ін.

Метою роботи є здійснення аналізу функціонування студентського самоврядування Білорусі, Росії, Литви та визначення перспективних шляхів розвитку вітчизняного студентського самоврядування.

Здійснений аналіз засвідчив: у Росії студентське самоврядування розглядають як одну з форм виховної роботи у вищому навчальному закладі, спрямовану на формування всебічно розвиненої особистості з активною життєвою позицією, творчим потенціалом, високим професійним рівнем. Наявність студентського самоврядування в сучасній Росії є необхідною умовою для проходження акредитації та атестації вищого навчального закладу. Студентське самоврядування є однією з форм молодіжної політики держави. Активізація руху студентського самоврядування відбулася у 2012 році з прийняттям федерального закону від 29.12.2012 № 273-ФЗ «Про освіту в Російській Федерації».

Основними принципами функціонування студентського самоврядування в Росії є об'єднання, добровільності, формалізації, державності, фокусу уваги, системності, виборності, служіння, представництва, автономії, корпоративності, партнерства, ексклюзивності, єдності та цілісності, ресурсного забезпечення, навчання, розвитку [3]. Привертає увагу зв'язок державної політики з

діяльністю органів студентського самоврядування та значний контроль з боку різних структур за функціонуванням даного феномену, що не є сприятливим фактором для розвитку студентського самоврядування на демократичних засадах.

На відміну від вітчизняної системи студентського самоврядування, що в останні роки бере курс на відділення профспілкової організації зі структури студентського самоврядування, в Росії профспілка залишається вагомим ланкою самоврядної ініціативи. Позитивним набуток діяльності студентського самоврядування таких країн як Росія та Білорусь є відродження руху студентських будівельних загонів. Поодинокі випадки функціонування таких загонів, після здобуття Україною незалежності, можна було спостерігати і в Україні, проте масовізації не відбулося, і рух студентських будівельних загонів не здобув другого життя.

Санкт-Петербурзький університет профспілок функціонує на засадах антидемократичної організації навчально-освітнього процесу, що покликані обмежити згубний вплив наркотичних речовин, асоціальних елементів та недисциплінованості на життя студентів. За переконанням керівників, така організація життєдіяльності студентів убезпечує їх від негативних впливів соціуму та стимулює до здобуття знань. Проте відсутність демократичних основ управління вищим навчальним закладом й участі студентів у прийнятті рішень стосовно власного теперішнього та майбутнього, надає виховній системі даного вищого навчального закладу ознак тоталітарності. А отже не може бути взята за зразок для наслідування заради досягнення високих результатів у навчанні та виконавчій дисципліні студентів.

Студентське самоврядування Білорусі характеризується фазою розбудови системи управління вищою школою та системи студентського самоврядування в тому числі. У Гомельському державному університеті, Білоруському державному економічному університеті функціонують студентські ради. У

Брестському та Могильовському університетах діють ради студентського самоврядування. Незначне поширення мають студентські ректорати та деканати. Проте, варто відзначити, що Білорусь вже має досвід функціонування студентського союзу Білоруського державного університету, який має статус юридичної особи [4, с. 30]. Однак, діяльність організації спрямована здебільшого на культурну та творчу самореалізацію студентів, а захист їх прав не є пріоритетним завданням. На законодавчому рівні діяльність органів студентського самоврядування потребує врегулювання з метою наближення до автономії цих структур, та їх функціонування на демократичних засадах.

Аналіз функціонування системи студентського самоврядування у Литві засвідчив, що позитивним моментом роботи студентського самоврядування є представництво студентів у роботі всіх органів університету: комісіях по компенсації витрат на навчання, апеляційній, з навчального процесу, з питань етики, питань гуртожитку, розвитку інфраструктури [1]. Керівні функції покладено на президента, віце-президента, членів ради та ревізійної комісії, яких щорічно обирають на студентській конференції вищого навчального закладу. Студентські лідери представлені також у сенаті, ректораті, академічній раді, вченій раді, раді якості, комісії з допуску до педагогічної діяльності викладачів.

Діяльність органів студентського самоврядування вищих навчальних закладів координується Литовською національною радою студентів, що об'єднує представників студентського самоврядування різних вищих навчальних закладів. Головним органом ради є конференція. Виконавчими органами є президент, регіональні представництва та контрольний комітет (ревізійна комісія або комітет із внутрішнього аудиту). Від імені конференції діє центральна рада, що є другим за значущістю органом.

Литовська студентська рада має досить широкі повноваження, свідченням чого є те, що саме рада видає студентські посвідчення. Студентський білет дозволяє користуватись системою знижок у країні та надає пільги у розмірі 80% на проїзд у громадському транспорті. Кошти, отримані за реалізацію студентських білетів, поповнюють бюджет Литовської студентської ради. Приклад такої взаємодії є результатом делегування управлінських функцій органам студентського самоврядування.

Вивчення досвіду функціонування студентського самоврядування у Росії та Білорусі засвідчує початковий рівень розвитку студентського самоврядування у даних країнах. Позитивним моментом є організація студентських будівельних загонів, де студенти можуть здійснювати суспільно корисну діяльність, виховувати працелюбність, наполегливість, самостійність, відповідальність і

заробляти за свою працю. Сучасні українські студенти шукають заробіток за кордоном, надаючи перевагу Сполученим Штатам Америки, Великій Британії, Польщі [2]. Молодь отримує досвід трудової діяльності за кордоном із майбутньою можливістю емігрувати до певної країни, що є негативним явищем для України.

Вивчення діяльності сучасних вітчизняних органів студентського самоврядування свідчить про кроки до нормативного врегулювання діяльності студентського самоврядування на рівні вищого навчального закладу, коли студентське самоврядування має Положення про студентське самоврядування закладу; про студентський гуртожиток; товариство студентів, аспірантів та молодих учених. Однак, непоодиноким є випадок, коли вищі навчальні заклади формально підходять до питань нормативного забезпечення студентського самоврядування та організації його діяльності. Подальший розвиток студентського самоврядування у кожному конкретному вищому навчальному закладі вимагає реалізації якісно розроблених установчих документів студентського самоврядування та визначення перспективного плану розвитку студентського самоврядування.

Вивчення вітчизняного та зарубіжного досвіду функціонування студентського самоврядування, завдання демократизації вищої школи, вимагають визначення наступних перспектив та шляхів розвитку студентського самоврядування: підвищення значущості органів студентського самоврядування; забезпечення злагодженої діяльності системи самоврядування в масштабі вищого навчального закладу, міста, країни; побудова перспективного плану розвитку студентського самоврядування в межах країни та кожного конкретного вищого навчального закладу; використання потенціалу молодіжних громадських організацій для оптимізації діяльності органів студентського самоврядування без політичної платформи, залежності від фінансування певних політичних сил; здійснення просвітницької роботи щодо організації студентського самоврядування, забезпечення стабільного фінансування органів студентського самоврядування через набуття даною одиницею статусу юридичної особи; збагачення сфери діяльності студентського самоврядування особистісно значущими та суспільно корисними видами діяльності; допрацювання нормативної бази.

Список використаних джерел

1. Барановская, И. Литва. Координаты : студенческое самоуправление / Ирина Барановская, Илья Бераснев // БОСС : братство организаторов студенческого самоуправления [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://aboss.by/blog/102/litva-koordinaty-studencheskoe-samoupravlenie>.

2. Настає пора студентського заробітку // tsn.ua [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tsn.ua/ukrayina/nastaye-porastudentskogo-zarobitku.html>.

3. Самоуправление. Российский союз молодежи [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.ruy.ru/programms/studorg.html>.

4. Студенческое самоуправление Беларуси / С. А. Воронкевич, А. С. Луцевич, П. Д. Махинов, Е. И. Шестопапов. – Минск : «Энциклопедикс», 2013. – 92 с.

ЗМІСТ

Губський С. І. Питання державного будівництва в Україні та Білорусі (1917–1922рр.) у дослідженнях сучасних українських та білоруських науковців	4
Дрожанова О. М., Ступак О. П. Національна держава у зіткненні локального і глобального	6
Дудник В. М. Співпраця українських та білоруських волонтерів в умовах проведення АТО ..	7
Елізараў С. А. Гомельшчына ў працэсах фарміравання расійска-ўкраінскай мяжы (1919–1926 гг.).....	10
Казанцэў Я. Я. Тэрміналогія млынарства XVI–XVIII ст. на тэрыторыі України і Беларусі ..	12
Касьяненко А. П. Перспективы совместных исследований стратегий устойчивого развития на региональном и местном уровне	14
Косов А. П., Юрчак Д. В. Белорусская историография взаимоотношений Беларуси и Украины в постсоветский период.....	17
Котляр Ю. В. Альтернативна історія в радянській історіографії	19
Кротаў А. М. Беларуска-польскія адносіны ў час польскага нацыянальна-вызваленчага паўстання 1830–1831 гг. на тэрыторыі Беларусі	21
Кукса А. Н. Современная историография белорусско-украинских отношений 1917– 1922 гг.	23
Патлайчук О. В., Коршун І. І. Деякі аспекти навчання майбутнього інженера в умовах дуальної освіти.....	25
Патлайчук О. В., Шлапак І. І. Формирование системы дуального образования в технических вузах Украины как механизм защиты от прекарных угроз	26
Склярова О. М. Державницькі концепції в суспільно-політичній думці України та Білорусі початку ХХ ст.: чинники формування.....	28
Смирнов О. І., Бондаренко Д. В. До питання про торгівельний шлях між Балтією та Чорним морем на початку першого тисячоліття на новітніх археологічних відкриттях в Пониззі Дніпра (за підсумками археологічних робіт на о. Березань у 2016 р.).....	30
Стрелец М. В. Сотрудничество, обращённое в будущее.....	32
Трибулькевич К. Г. Студентське самоврядування Білорусі, Росії, Литви: аналіз розвитку ..	34

Наукове видання

УКРАЇНА І БІЛОРУСЬ: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ

Міжнародного науково-методичний семінар

18–19 травня 2017 р.

МАТЕРІАЛИ СЕМІНАРУ

(українською, білоруською та російською мовами)

Відповідальний за випуск М. О. Федоренко

